

RAPPORTAGE

Onderzoek naar voorliggende voorzieningen

Rekenkamer Westerkwartier

Inhoudsopgave

1 Inleiding	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Doel- en vraagstelling	4
1.3 Aanpak en methoden	5
1.4 Leeswijzer	5
2 Bestuurlijke samenvatting	6
2.1 Gemeentelijke context	6
2.2 Beleid en sturingsruimte	6
2.3 Stand van zaken en toekomst	7
3 Contextanalyse	10
3.1 Contextanalyse Westerkwartier	10
3.2 Contextanalyse benchmarkgemeenten	14
4 Beleid en sturingsruimte	18
4.1 Definitie en organisatie voorliggend veld	18
4.2 Afspraken omtrent subsidie- en aanbesteding	19
4.3 Afspraken omtrent contracteren van uitvoeringsorganisaties	20
4.4 Afspraken omtrent monitoring	21
4.5 Sturingsruimte gemeente	22
5 Stand van zaken en toekomst	24
5.1 Stijging in aantallen en complexiteit van hulpvragen	24
5.2 Bekendheid sociale kaart	24
5.3 Dekking aanbod voorliggend veld	26
5.4 Resultaatinformatie voorliggend veld	29
Bijlage 1: Overzicht voorzieningen Westerkwartier	33
Bijlage 2: Extra informatie vragenlijstonderzoek	35
Methoden en verantwoording	35
Respons en betrouwbaarheid	35
Achtergrondinformatie respondenten	36
Gebruik, ervaring en tevredenheid	38

Deel 1

BESTUURLIJKE RAPPORTAGE

1 | Inleiding

1.1 Aanleiding

Ten tijde van de dataverzameling van dit onderzoek werkte de gemeente Westerkwartier aan het nieuwe beleidsplan, 'Samen werken aan een sociaal Westerkwartier'. Dit beleidsplan is in juni 2024 vastgesteld. De uitkomsten van dit onderzoek dienen om inzicht te geven in de inrichting en aansturing van het voorliggend veld voorafgaand aan de invoering van het nieuwe beleidsplan.

1.2 Doel- en vraagstelling

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te verschaffen in de reikwijdte van het voorliggend veld, de ervaringen van inwoners met het voorliggend veld en de relaties die de gemeente onderhoudt met uitvoeringsorganisaties die hier binnen actief zijn. Zo krijgt de raad concrete handvatten aangereikt ter verbetering van het voorliggend veld.

Deze rapportage is bedoeld om inzicht te bieden in de huidige inrichting van het voorliggend veld en brengt de perceptie van de ambtelijke organisatie en inwoners hieromtrent in kaart. Daarmee dienen de onderzoeksresultaten als 'startfoto', of: situatieschets, bij de invoering van het nieuwe beleidsplan. Dit onderzoek beperkt zich tot het professionele deel van het voorliggend veld, waarmee zorg- of welzijnsorganisaties zoals Sociaal Werk de Schans worden bedoeld. Als zodanig kan dit onderzoek worden gezien als aanvulling op de inventariserende werkzaamheden van CMO STAMM in het voorliggend veld rondom het informele deel van de sociale basis, waarmee het niet-professionele deel van het voorliggend veld wordt bedoeld, zoals de sociale netwerken van inwoners.

Vraagstelling

Het bovengenoemde leidt tot de volgende hoofdvraag:

Hoe is het professionele deel van het voorliggend veld in de gemeente Westerkwartier ingericht, hoe percipiëren inwoners dit, waar liggen hiaten in het aanbod en hoe verhouden deze zaken zich tot demografische ontwikkelingen in de gemeente?

Per thema zijn deelvragen geformuleerd om op alle relevante vlakken te raken aan bovengenoemd onderzoeksdoel.

Deelvragen per thema

Thema 1: Context

- + Wat is de demografische context van de gemeente Westerkwartier en hoe verandert deze door de tijd?
- + Wat is de demografische context van het voorliggend veld van de gemeenten De Fryske Marren en het Hogeland?
- + Hoe definieert de gemeente Westerkwartier het voorliggend veld?
- + Welke professionele partijen zijn actief binnen het voorliggend veld van de gemeente Westerkwartier en welke voorzieningen bieden zij aan?
- + Welke *best practices* zijn er uit de contextanalyses van het voorliggend veld te halen binnen de andere twee gemeenten?

Thema 2: Beleid

- + Welke typen samenwerkingsrelaties kent de gemeente met partijen binnen het voorliggend veld?
- + Hoe ervaren en duiden beleidsmedewerkers de samenwerkingsrelaties binnen het voorliggend veld?
- + Welke *best practices* zijn er uit de analyse van de samenwerkingsrelaties met het voorliggend veld binnen de andere twee gemeenten te destilleren?

Thema 3: Resultaten

- + In hoeverre bereiken de voorliggende voorzieningen de beoogde doelgroep?
- + In welke mate maken inwoners gebruik van voorliggende voorzieningen?
- + In welke mate zijn inwoners tevreden over de kwaliteit van voorliggende voorzieningen?
- + In welke mate zijn inwoners tevreden over het aanbod van voorliggende voorzieningen?
- + Welke best practices zijn er uit de analyses van resultaatinformatie van het voorliggend veld binnen de andere twee gemeenten te destilleren?

1.3 Aanpak en methoden

De onderzoeksopzet om het voorliggend veld te bestuderen is gebaseerd op een model met thematische indeling die de verschillende onderdelen van het bestuursproces in relatie tot de P&C cyclus van de gemeente uiteenzet (Pawson & Tilley, 1997). De rapportage begint met een analyse van de lokale context waarbinnen het voorliggend veld in Westerkwartier is ingericht (Thema 1). Met kennis van deze context kan vervolgens worden gekeken naar gemaakte afspraken tussen de gemeente en stakeholders en hoeveel sturingsruimte beleidsmedewerkers ervaren binnen de gemaakte afspraken (Thema 2). Tot slot wordt op basis van resultaatinformatie van uitvoeringsorganisaties en een vragenlijstonderzoek onder inwoners een beeld geschetst van de resultaten die de uitvoeringspraktijk heeft geboekt (Thema 3). Per thema is aandacht besteed aan welke informatie kon leiden tot een 'best practice'. In de rapportage is waar mogelijk een vergelijking gemaakt met twee benchmarkgemeenten, namelijk Het Hogeland en De Fryske Marren. Alle best practices zijn verwerkt in de nota van conclusies en aanbevelingen.

Thema 1 Context	 Deskresearch Interviews	Deskresearch - o Analyse van (openbare) data zoals CBS en Gemeentelijk Monitor Sociaal Domein Interviews - o Beleidsmedewerkers Westerkwartier - o Beleidsmedewerkers De Fryske Marren - o Beleidsmedewerkers Het Hogeland
Thema 2 Beleid	 Documentstudie Interviews	Documentstudie - o Analyse van beleidsdocumentatie, zoals het beleidsplan sociaal domein, overeenkomsten en beschikkingen met uitvoeringsorganisaties, opdrachtomschrijvingen en subsidieaanvragen Interviews - o Beleidsmedewerkers Westerkwartier - o Beleidsmedewerkers De Fryske Marren - o Beleidsmedewerkers Het Hogeland
Thema 3 Resultaten	 Documentstudie Vragenlijst	Documentstudie - o Analyse van resultaatinformatie, zoals monitors, jaarverslagen en jaar- of kwartaalrapportages Vragenlijstonderzoek - o Online vragenlijstonderzoek onder inwoners via het Westerkwartierpanel

1.4 Leeswijzer

De rapportage begint met de inleiding van het onderzoek in Hoofdstuk 1. In Hoofdstuk 2 volgt de bestuurlijke samenvatting met de belangrijkste resultaten van het onderzoek. In de daaropvolgende hoofdstukken worden de resultaten van de dataverzameling besproken. Zo worden in Hoofdstuk 3 de resultaten van de contextanalyse weergegeven. Hoofdstuk 4 bespreekt hoe de gemeente Westerkwartier het voorliggend veld heeft gedefinieerd, welke afspraken er zijn gemaakt met de partijen die onder die definitie vallen en welke herzieningen Westerkwartier en de benchmarkgemeenten willen doorvoeren of hebben doorgevoerd. Hoofdstuk 5 geeft inzichten in de stand van zaken rondom het voorliggend veld in de gemeente Westerkwartier, werpt waar relevant een blik op de toekomst en biedt inzichten in praktijken van benchmarkgemeenten. Tot slot worden in Bijlagen 1 en 2 respectievelijk een overzicht van de voorzieningen in Westerkwartier en extra informatie over het vragenlijstonderzoek gegeven.

2 | Bestuurlijke samenvatting

2.1 Gemeentelijke context

Westerkwartier

In de contextanalyse (Hoofdstuk 3) is een beeld geschetst van de gemeentelijke context waarbinnen het voorliggend veld van de gemeente Westerkwartier opereert. De lokale context waarbinnen een gemeente opereert kan invloed hebben op het beleid, de uitvoering en de resultaten. Zo is het in de basis zinvol om (preventieve) voorzieningen aan te laten sluiten bij de demografische samenstelling van de gemeente.

De bevolking van de gemeente Westerkwartier is in vergelijking met landelijke data enigszins ouder, maar welvarender en hoger opgeleid. Ook hebben inwoners een relatief goede fysieke en geestelijke gezondheid in vergelijking met landelijke data. Gelet op de link tussen deze variabelen en zorggebruik ligt het huidige zorggebruik in Westerkwartier daarom lager dan het zorggebruik op landelijk niveau. Echter, naar verwachting zal de populatie van Westerkwartier vergrijzen en zullen sommige vormen van problematiek, zoals angst, depressies, eenzaamheid en moeite met rondkomen, op basis van historische data naar verwachting toenemen. Als gevolg hiervan wordt verwacht dat het zorggebruik in de gemeente zal toenemen.

Benchmarkgemeenten

Op basis van de in Hoofdstuk 3 geanalyseerde demografische en sociaaleconomische gegevens lijken beide benchmarkgemeenten tot op zekere hoogte vergelijkbaar met Westerkwartier. Zo vertoont De Fryske Marren veel vergelijkingen met Westerkwartier wat betreft bevolkingsopbouw, sociaaleconomische status, gezondheid en sociaal kapitaal. Het Hogeland rapporteert op de meeste van deze statistieken lagere scores dan Westerkwartier en De Fryske Marren, maar de trends voor deze statistieken zijn wel vergelijkbaar met de andere gemeenten.

De gemiddelde sociaaleconomische status van de inwoners van De Fryske Marren is iets hoger dan het landelijk gemiddelde en die van Het Hogeland, en is te vergelijken met de sociaaleconomische status van de inwoners van Westerkwartier. De gerapporteerde gezondheid en het sociaal kapitaal van De Fryske Marren zijn hoger dan die van Het Hogeland, welke dichter bij landelijke data zitten, en daarmee ook vergelijkbaar met Westerkwartier.

Naar verwachting zal de bevolking van De Fryske Marren, net als in Westerkwartier, door de tijd vergrijzen. Waar het aandeel ouderen in de populatie van Het Hogeland over tijd zal toenemen zijn er geen trends beschikbaar voor de populatiegrootte van Het Hogeland. Op basis van historische data lijken trends ten aanzien van sociaal kapitaal en gezondheid uit de beide benchmarkgemeenten vergelijkbaar met trends uit Westerkwartier: naar verwachting zal problematiek rondom angst, depressies, eenzaamheid en moeite met rondkomen in beide gemeenten toenemen. Hieruit kan worden geconcludeerd dat het zorggebruik in beide gemeenten zal toenemen.

2.2 Beleid en sturingsruimte

Westerkwartier

De gemeente Westerkwartier hanteert dezelfde definitie voor het voorliggend veld als de definitie die voor dit onderzoek is geformuleerd, namelijk: *'het pakket ingekochte, gecontracteerde of gesubsidieerde vrij toegankelijke formele vormen van hulp en ondersteuning die toegankelijk zijn voor alle inwoners (dat wil zeggen zonder indicatie of lidmaatschap) ter voorkoming van (verzwaring van) zorgvragen'*. Onder deze definitie vallen uiteenlopende voorzieningen. De lijst die voor dit onderzoek is samengesteld bevat 74 voorzieningen (zie Bijlage 1). De lijst kan niet als sluitend worden beschouwd omdat niet alle voorzieningen volledig in de genoemde definitie vallen.

Het voorliggend veld in de gemeente Westerkwartier is in beweging. In juni 2024 is het nieuwe beleidsplan sociaal domein 'Samen werken aan een sociaal Westerkwartier' vastgesteld. Gemeentelijk beleidsmedewerkers ervaren in de situatie voor het nieuwe beleidsplan weinig inzicht in de doelen en resultaten van uitvoeringsorganisaties. Dat kwam doordat verantwoordingseisen, buiten de eisen die in de gemeentelijke Algemene Subsidie Verordening (ASV) zijn opgenomen, niet zijn vastgesteld. Er is ten tijde van de dataverzameling weinig onderlinge samenhang in de afspraken met uitvoeringsorganisaties omdat er binnen de contractmanagers van de gemeente geen afspraken waren over de vormgeving van de afspraken.

Verder zijn in het nieuwe beleidsplan sociaal domein *'Samen werken aan een sociaal Westerkwartier'* een tiental nieuwe doelen geformuleerd. De gemeente bespreekt met uitvoeringsorganisaties welke bijdragen de organisaties leveren aan die doelen. De inspanningen die de uitvoeringsorganisaties leveren aan de doelen uit het nieuwe beleidsplan vormen de basis voor de nieuwe monitoringsafspraken die met de respectievelijke organisaties worden gemaakt. Bij het evalueren van het functioneren van het voorliggend veld worden de monitoringsdata gebruikt om inspanningen (output) te vergelijken met resultaten (outcome). Ook stelt de gemeente samen met de organisaties monitoringsafspraken op. Daarnaast worden afspraken vernieuwd en met meer ruimte en onderlinge uniformiteit opgesteld dan voorheen. Hiermee creëert de gemeente Westerkwartier enerzijds inzicht in de doelen en resultaten van uitvoeringsorganisaties en anderzijds meer mogelijkheden om te reageren op ontwikkelingen in het sociaal domein.

Verder komt uit resultaatinformatie van uitvoeringsorganisaties en een groepsgesprek met beleidsmedewerkers uit Westerkwartier naar voren dat de gemeente te maken heeft met een stijging van het aantal hulpvragen en de complexiteit van de hulpvragen. Dit kan mogelijk verklaard worden door de toename in problematieken rondom sociaal kapitaal en mentale en fysieke gezondheid, zoals gerapporteerd in Hoofdstuk 3.

Door wachtlijsten bij geïndiceerde zorg en krappe budgetten om die zorg te leveren ervaren beleidsmedewerkers uit Westerkwartier dat de druk op voorliggende voorzieningen groter wordt. In respons hierop zet de gemeente Westerkwartier meer in op preventie en het verbreden van de sociale basis.

Benchmarkgemeenten

Ook de beide benchmarkgemeenten bleken tijdens de dataverzameling druk bezig met het ontwikkelen van het voorliggend veld. Ten tijde van de groepsgesprekken gaven beide gemeenten aan op verschillende manieren vorm te geven aan oplossingen waar zij met betrekking tot het voorliggend veld voor staan.

Beleidsmedewerkers in beide benchmarkgemeenten ervaren de sturing op uitvoeringsorganisaties ook als 'te ad hoc'. In respons hierop heeft Het Hogeland er ook voor gekozen om uitvoeringsorganisaties deelgenoot te maken in gemeentelijke doelstellingen. Zo worden uitvoeringsorganisaties betrokken bij de gemeentelijke transformatie van het sociaal domein door ook te onderzoeken welke bijdrage zij leveren aan gemeentelijke doelstellingen. Ook is men in Het Hogeland voornemens om de contacten met uitvoeringsorganisaties minder ad hoc in te richten door in samenspraak met deze organisaties nieuwe jaarplannen op te stellen. De Fryske Marren is in een poging om het contact met uitvoeringsorganisaties te structureren bezig met het vormgeven van nieuwe monitoringsafspraken door data van uitvoeringsorganisaties en andere instanties samen te brengen. Daarnaast zet de gemeente meer in op trajecten met een collectief karakter en communiceert de gemeente naar inwoners dat ondersteuning geen 'recht maar een voorrecht' is.

Beide benchmarkgemeenten geven aan ook te maken te hebben met een toename in aantallen en complexiteit van hulpvragen. Het Hogeland heeft als gevolg van het toegenomen beroep op voorliggende voorzieningen de budgetten voor uitvoeringsorganisaties verbreed en kijkt naar welke individuele voorzieningen collectief kunnen worden ingezet. In De Fryske Marren onderzoekt men hiertoe niet of het voorliggend veld kan worden verbreed, maar of de geïndiceerde zorg kan worden ontzien. Zo onderzoekt de gemeente of maatwerkvoorzieningen kunnen worden omgezet naar algemene voorzieningen en spoort de gemeente zorgaanbieders van geïndiceerde zorg aan om waar mogelijk af te schalen.

2.3 Stand van zaken en toekomst

Westerkwartier

In Hoofdstuk 5 is een beeld geschetst van de stand van zaken rondom het voorliggend veld in de gemeente Westerkwartier in de periode tot het vaststellen van het nieuwe beleidsplan. Hierbij komen de stijging in aantallen hulpvragen en complexiteit van die hulpvragen, de bekendheid met de sociale kaart¹, de dekking van het voorliggend veld en terugkoppeling van resultaatinformatie van uitvoeringsorganisaties aan bod.

De bekendheid van de sociale kaart onder inwoners en ambtenaren van Westerkwartier biedt volgens gemeentelijk beleidsmedewerkers ruimte voor verbetering. In het vragenlijstonderzoek geeft ongeveer de helft van de inwoners van Westerkwartier aan niet te weten dat zij hulp kunnen krijgen in de vorm van voorliggende ondersteuning.

¹ Op een sociale kaart vinden burgers en hulpverleners informatie over organisaties en hun aanbod van diensten, producten en activiteiten in het sociale domein.

Op afzonderlijke thema's biedt de bekendheid van voorliggende voorzieningen ook ruimte voor verbetering. Ten aanzien van de dekking van het voorliggend veld geeft een vijfde van de inwoners van Westerkwartier aan dat zij het aanbod in hun woonplaats onvolledig vindt.

Tot slot is voor dit onderzoek in kaart gebracht welke voorzieningen door welke partijen in Westerkwartier worden aangeboden, welke monitoringsafspraken met deze partijen zijn gemaakt en tot welke resultaatinformatie de uitvoeringspraktijk heeft geleid. In Bijlage 1 is een overzicht van alle partijen en bijbehorende voorzieningen weergegeven. Door grote verschillen in monitoringsafspraken variëren rapportages van uitvoeringsorganisaties in Westerkwartier van summier tot erg uitgebreid. Voor de meeste uitvoeringsorganisaties waren rapportages niet voldoende om een beeld te vormen van het functioneren van de organisaties. Voor Sociaal Werk de Schans is veel resultaatinformatie beschikbaar, maar deze informatie wordt jaarlijks over meerdere soorten verslagen gerapporteerd en is vaak moeilijk te interpreteren. Er is door de onderzoekers geen monitoringsinformatie van benchmarkgemeenten geanalyseerd omdat dit buiten de scope van het onderzoek viel.

Benchmarkgemeenten

Beleidsmedewerkers van Het Hogeland geven aan dat er ruimte is voor verbetering in de bekendheid van de sociale kaart onder inwoners. De sociale kaart van De Fryske Marren is volgens beleidsmedewerkers van de gemeente binnen de gemeentelijke organisatie goed bekend. Dit komt volgens hen doordat de verantwoordelijkheid voor regie en overzicht is belegd bij één ambtenaar. Hierdoor zouden tekortkomingen in het aanbod en discrepanties tussen vraag en aanbod bijvoorbeeld sneller kunnen worden gesignaleerd.

Volgens de beleidsmedewerkers van Het Hogeland hebben inwoners problemen met de bekendheid van de sociale kaart omdat de gemeente bestaat uit een groot aantal kernen die zijn verdeeld over een in geografisch opzicht grote oppervlakte. De Fryske Marren zet in verband met een toegenomen hulpvraag en toenemende zorgen over de dekking van het voorliggend veld in op vraaggerichte en outreachende werkwijzen. De zorgen over de dekking van het voorliggend veld komen onder andere doordat er door krapte op de arbeidsmarkt niet genoeg mensen zijn om ondersteuning te leveren.

Deel 2

RAPPORTAGE VAN BEVINDINGEN

3 | Contextanalyse

In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van de gemeentelijke context waarbinnen het voorliggend veld van de gemeente Westerkwartier opereert. De context waarbinnen een gemeente opereert kan bepalend zijn voor de resultaten die een bepaalde uitvoering tot gevolg heeft. Zo is het in de basis zinvol om (preventieve) voorzieningen aan te laten sluiten bij de demografische samenstelling van en trends op het gebied van welzijn en gezondheid binnen de gemeente.

In dit hoofdstuk worden de gemeente Westerkwartier en de benchmarkgemeenten De Fryske Marren en Het Hogeland beschreven aan de hand van statistieken zoals inwonersaantallen en leeftijd, maar ook aan de hand van data die een indicatie geven over het aandeel kwetsbare inwoners, zoals het percentage huishoudens dat moeite heeft met rondkomen of het percentage inwoners dat mantelzorg verleent. Hierbij wordt waar mogelijk aandacht besteed aan de verschillen tussen de onderlinge kernen binnen de gemeenten. Het beschrijven van de bevolkingssamenstelling en trends op het gebied van welzijn en gezondheid in de twee benchmarkgemeenten, stelt ons in staat om hun uitvoering in het voorliggend veld in de juiste context te plaatsen.

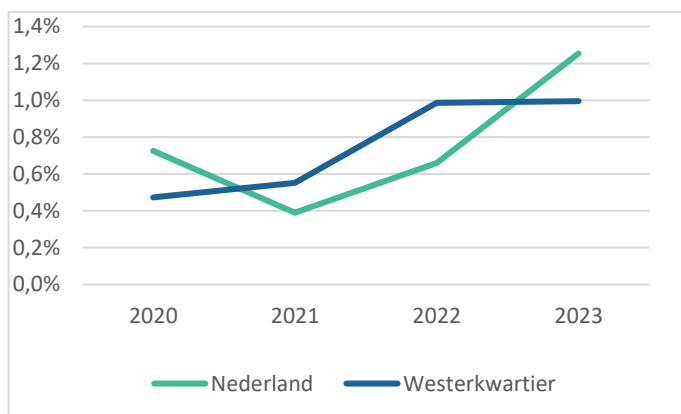
In het vervolg van dit hoofdstuk worden in Paragraaf 3.1 demografische en sociaaleconomische data gepresenteerd voor de gemeente Westerkwartier en in Paragraaf 3.2 voor de benchmarkgemeenten De Fryske Marren en Het Hogeland.

3.1 Contextanalyse Westerkwartier

Inwonersaantallen en leeftijd

Figuur 1 toont de relatieve bevolkingsgroei ten opzichte van het jaar ervoor in Nederland en de gemeente Westerkwartier tussen 2020 en 2023. De bevolkingsgroei van Westerkwartier lijkt vergelijkbaar te zijn met de landelijke bevolkingsgroei.

In Tabel 1 is per wijk² in de gemeente Westerkwartier het inwonersaantal en de verdeling op basis van leeftijd weergegeven. In de tabel is te zien dat er een duidelijk verschil is in de grootte van de verschillende wijken. Zo zijn Leek, Wijk 14 en Marum met enige afstand de grootste wijken. Van de buurten waar Wijk 14 uit bestaat is Zuidhorn de grootste (7.455 inwoners). In vergelijking met landelijke cijfers wonen er relatief minder 25- tot 44-jarigen in de gemeente Westerkwartier. Bij de verdeling naar leeftijd op wijkniveau valt op dat Lettelbert, de kleinste wijk wat inwonersaantal ($n = 145$) betreft, relatief een lager percentage jongeren heeft (0 tot 24 jaar) en een hoger percentage 65-plussers. Verder zijn er op wijkniveau geen opvallende uitschieters.

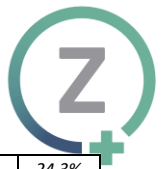
Figuur 1 – Bevolkingsgroei Westerkwartier 2020 - 2023

Tabel 1 - Inwonersaantallen en leeftijdscategorieën Westerkwartier³

Wijk	Inwoners-aantal	Leeftijdscategorie									
		0-14		15-24		25-44		45-64		65+	
	Totaal	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Nederland	17.811.291	2.727.377	15,3%	2.190.344	12,3%	4.507.646	25,3%	4.784.757	26,9%	3.601.167	20,2%
Westerkwartier	64.946	10.892	16,8%	7.479	11,5%	14.108	21,7%	18.438	28,4%	14.029	21,6%
Grootegast	5.485	855	15,6%	680	12,4%	1.155	21,1%	1.595	29,1%	1.205	22,0%
Lutjegast	1.105	205	18,6%	145	13,1%	255	23,1%	320	29,0%	180	16,3%
Opende	2.900	495	17,1%	375	12,9%	630	21,7%	865	29,8%	540	18,6%
Oldekerk	2.945	520	17,7%	360	12,2%	670	22,8%	860	29,2%	530	18,0%

² Het CBS typeert wijken als 'onderdeel van een gemeente, bestaande uit één of meerdere buurten. Vaak overeenkomstig met een woonplaats of deel van een grotere woonplaats', waarbij buurten worden getypeerd als 'onderdeel van een wijk, die vanuit bebouwingsoogpunt of sociaaleconomische structuur homogeen is afgebakend.'

³ Bron: CBS (2023): <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85618NED/table?ts=1709124903254>

Leek	11.565	2.005	17,3%	1.210	10,5%	2.540	22,0%	3.000	25,9%	2.810	24,3%
Zevenhuizen	3.020	485	16,1%	360	11,9%	640	21,2%	945	31,3%	590	19,5%
Tolbert	4.455	655	14,7%	505	11,3%	920	20,7%	1.360	30,5%	1.015	22,8%
Midwolde	365	40	11,0%	35	9,6%	65	17,8%	125	34,2%	100	27,4%
Lettelbert	145	15	10,3%	10	6,9%	25	17,2%	45	31,0%	45	31,0%
Oostwold	710	125	17,6%	80	11,3%	160	22,5%	230	32,4%	125	17,6%
Enumatil	325	55	16,9%	45	13,8%	75	23,1%	100	30,8%	55	16,9%
Marum	8.255	1.230	14,9%	1.000	12,1%	1.785	21,6%	2.520	30,5%	1.710	20,7%
De Wilp	2.400	390	16,3%	275	11,5%	545	22,7%	690	28,8%	500	20,8%
Wijk 13 ⁴	1.550	230	14,8%	145	9,4%	285	18,4%	510	32,9%	385	24,8%
Wijk 14 ⁵	10.890	2.205	20,2%	1.200	11,0%	2.490	22,9%	2.680	24,6%	2.310	21,2%
Wijk 15 ⁶	3.855	590	15,3%	480	12,5%	810	21,0%	1.095	28,4%	890	23,1%
Wijk 16 ⁷	2.035	355	17,4%	245	12,0%	430	21,1%	615	30,2%	390	19,2%
Wijk 17 ⁸	2.945	450	15,3%	335	11,4%	640	21,7%	875	29,7%	645	21,9%

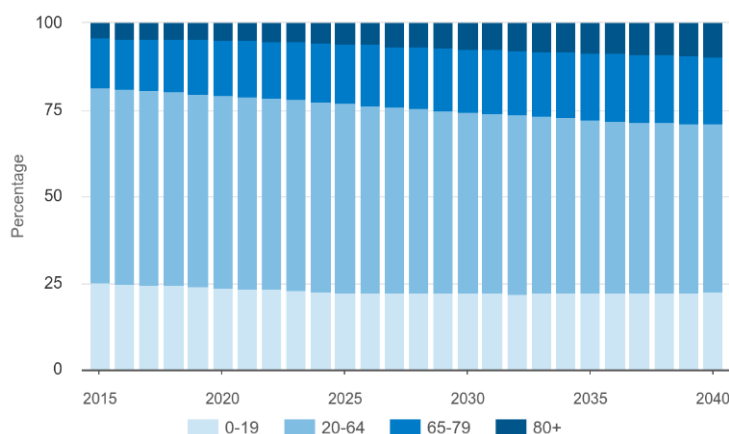
In de prognose van het CBS voor de bevolkingsontwikkeling de komende jaren (Tabel 2) valt op dat de gemeente Westerkwartier wat inwonersaantallen betreft ongeveer gelijk blijft of zelfs wat krimpt, terwijl het landelijk aantal over de jaren geleidelijk toeneemt. Westerkwartier volgt in deze wel de trend van krimp in plattelandsgemeenten⁹. Er zijn geen prognoses op wijkniveau beschikbaar.

Tabel 2 - Prognoses bij bevolkingsontwikkeling Westerkwartier, relatieve verandering ten opzichte van 2025 ¹⁰

	2025	2030		2035		2040		2045		2050	
	n	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Nederland	17.980.500	18.480.100	2,8%	18.892.900	5,1%	19.212.200	7%	19.446.600	8,2%	19.630.000	9,2%
Westerkwartier	62.900	61.400	-2,4%	60.800	-3,3%	60.700	-3%	60.800	-3,3%	60.400	-4,0%

Figuur 2 toont de prognose voor de leeftijdsopbouw in de gemeente Westerkwartier. De cijfers geven een toekomstprojectie vanaf 2022 op basis van de prognoses van de bevolkingsontwikkeling¹¹. Wat hier met name opvalt is de afname van het aantal volwassenen in de werkende leeftijd (20-64 jaar) en de toename van het aantal ouderen, zowel in de categorie 65-79 jaar als in het aantal 80-plussers in de bevolking van de gemeente Westerkwartier. De gemeente Westerkwartier heeft dus te maken met een vergrijzende bevolking. Vergrijzing wordt in de literatuur onderscheiden als een drijvende kracht achter groeiend zorggebruik, zowel van formele als van informele zorg, zoals mantelzorg (WRR 2021: 39)¹².

Leeftijdsopbouw Westerkwartier

Figuur 2 - Prognose leeftijdsopbouw Westerkwartier¹³

⁴ Ezinge, Feerwerd, Garnwerd

⁵ Zuidhorn, Noordhorn, Niezijl, Brilt

⁶ Grijpskerk, Visvliet, Kommerzijl, Pieterzijl

⁷ Oldehove, Niehove, Saaksum, Lauwerzijl

⁸ Aduard, Den Horn, Den Ham

⁹ Bron: CBS (2023): <https://longreads.cbs.nl/regionale-prognose-2022/bevolkingsontwikkeling/>

¹⁰ Bron: CBS (2021): <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85171NED/table?ts=1709109126283>

¹¹ Bron: ABF Research (2024): <https://primos.abfresearch.nl/>

¹² WRR (2021): Kiezen voor houdbare zorg. Mensen, middelen en maatschappelijk draagvlak. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

¹³ Bron: Regiobeeld (2022):

https://www.regiobeeld.nl/bevolkingsontwikkeling?gemeente=GM0114®ioIndeling=GM&leeftijdsklasse=65%2B&bevolkingsopbouwRegio=GM1969&leeftijdOpties=0&huishoudenType=Alleenstaand&leeftijdsklasse_1phh=plus65&demografischeDrukCategorie=Grn®io=GM1969

Opleidingsniveau en sociaaleconomische status

Kennisinstituut Pharos rapporteert dat sociaaleconomische status (waar opleidingsniveau onderdeel van uitmaakt) een belangrijk verband houdt met gezondheidsverschillen¹⁴. Mensen met een lagere sociaaleconomische status hebben vaak een slechtere gezondheid. Een bijgevolg is dat hun zorgvraag dus hoger is dan mensen met een hogere sociaaleconomische status. Tabel 3 geeft het opleidingsniveau en de sociaaleconomische status weer op landelijk, gemeentelijk, wijkniveau. De data zijn afkomstig uit 2021. Voor de gemeente Lettelbert is er om onbekende redenen geen data beschikbaar omtrent opleidingsniveau of sociaaleconomische status. Sociaaleconomische status wordt uitgedrukt middels de SES-WOA-score¹⁵, welke is gebaseerd op werk, opleiding en arbeid (WOA). De gemiddelde SES-WOA score is ongeveer 0 voor heel Nederland. In wijken met een hogere score zijn inwoners welvarender en/of hoger opgeleid en/of langduriger aan het werk.

Uit de data blijkt dat er in vergelijking met landelijke gegevens meer inwoners van Westerkwartier middel- of hoogopgeleid zijn en een relatief een hogere SES-WOA score hebben. Voor Wijk 14 valt op dat het percentage hoogopgeleiden erg hoog is ten opzichte van de regionale en landelijke data. Dit komt ook tot uiting in een hogere SES-WOA score. Ten aanzien van SES-WOA scores zijn geen prognoses beschikbaar.

Tabel 3 - Opleidingsniveau en sociaaleconomische status Westerkwartier¹⁶

Wijk	Opleidingsniveau (%)			SES-WOA
	Laag ¹⁷	Middel ¹⁸	Hoog ¹⁹	
Nederland	26,8	41,5	31,7	~0
Westerkwartier	19,2	44,0	36,8	0,125
Grootegast	22,5	49,2	28,3	0,038
Lutjegast	17,2	49,0	33,8	0,231
Opende	21,3	48,9	29,9	0,111
Oldekerk	18,6	49,8	31,7	0,18
Leek	23,0	42,1	34,9	0,018
Zevenhuizen	18,6	46,5	34,9	0,223
Tolbert	20,4	45,2	34,3	0,043
Midwolde	12,1	40,9	47,0	0,369
Lettelbert	-	-	-	-
Oostwold	17,7	41,6	40,7	0,203
Enumatil	14,8	43,4	41,8	0,249
Marum	18,9	47,0	34,1	0,140
De Wilp	20,0	47,8	32,2	0,124
Wijk 13	16,6	40,1	43,4	0,104
Wijk 14	14,6	34,9	50,5	0,265
Wijk 15	19,7	46,4	33,9	0,065
Wijk 16	16,5	48,7	34,8	0,131
Wijk 17	16,8	43,1	40,0	0,154

Sociaal kapitaal, ervaren gezondheid en Wmo-gebruik

Besproken indicatoren worden gerapporteerd omdat deze allen kunnen wijzen op een kwetsbare situatie van inwoners en mogelijk zorggebruik en zij dus een beroep kunnen doen op in Westerkwartier aangeboden voorzieningen in het voorliggend veld. Sociaal kapitaal geeft aan in hoeverre mensen over netwerken beschikken die steun en hulp kunnen bieden of die hen vooruit kunnen helpen in het leven (SCP 2023: 16)²⁰. Hulp en ondersteuning van de gemeente maken geen deel uit van deze definitie. Indicatoren die sociaal kapitaal meten zijn bijvoorbeeld het percentage mantelzorgers, het percentage inwoners dat zich eenzaam voelt of het percentage huishoudens dat moeite heeft met rondkomen. Dit zijn allemaal belangrijke doelgroepen van voorliggende voorzieningen. Zowel het Regiobeeld als de Gezondheidsmonitor voorzien niet in prognoses. In Tabel 5 worden historische data weergegeven.

¹⁴ Bron: Pharos (2022): <https://www.pharos.nl/factsheets/sociaaleconomische-gezondheidsverschillen-segy/>

¹⁵ Bron: CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/faq/infoservice/hoe-interpreteer-je-de-ses-woa-scores-en-hoe-zijn-deze-bepaald>

¹⁶ Bron: CBS (2022): <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85539NED/table?ts=1709123844566>

¹⁷ Basisonderwijs, VMBO, eerste 3 leerjaren HAVO en VWO en MBO1

¹⁸ Bovenbouw HAVO/VWO, MBO niveau 2-4, HBO- of WO-propedeuse

¹⁹ HBO/WO

²⁰ SCP (2023): Eigentijdse ongelijkheid. De postindustriële klassenstructuur op basis van vier typen kapitaal. Verschil in Nederland 2023. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

In 2022 was 14,1% van de volwassen bevolking van 18 jaar en ouder in de gemeente Westerkwartier mantelzorger. En 30,6% verrichte vrijwilligerswerk, wat hoger ligt dan het landelijke gemiddelde (24,2%). Echter, het percentage dat vrijwilligerswerk doet is geleidelijk afgenomen in de afgelopen jaren. Uit landelijke data volgt een vergelijkbare trend.

Van de volwassen bevolking van 18 jaar en ouder in de gemeente Westerkwartier was 10,6% in 2022 (zeer) ernstig eenzaam. In vergelijking met landelijke data zijn inwoners van de gemeente Westerkwartier relatief minder vaak (zeer) ernstig eenzaam. Zowel in de gemeente Westerkwartier als op landelijke schaal neemt eenzaamheid toe.

Een meerderheid van de volwassen inwoners van de gemeente Westerkwartier ervaart een (zeer) goede gezondheid. Tussen 2016 en 2020 is dit toegenomen, maar in 2022 nam dit af. Op landelijk niveau is een vergelijkbare trend zichtbaar. Mogelijk heeft dit te maken met de effecten van de coronacrisis.

Tabel 4 - Sociaal kapitaal en ervaren gezondheid (geestelijk en fysiek) Westerkwartier^{21,22}

	Ervaren gezondheid						Sociaal kapitaal		
	Ervaren gezondheid (goed/zeer goed) (%)	Psychische klachten (%)	(Zeer) lage veerkracht (%)	Mist emotionele steun (%)	Hoog risico op angst of depressie (%)	Ernstig/ zeer ernstig eenzaam (%)	Mantelzorger (%)	Vrijwilligerswerk (%)	Moeite met rondkomen (%)
Nederland	69,0	22,2	17,3	6,4	10,2	14,4	13,5	23,8	20,5
Westerkwartier	73,5	16,4	14,5	4,5	6,8	10,6	14,1	30,6	15,1
Grootegast	72,4	17	15,2	4,8	7,2	10,9	13,6	30,6	16,2
Lutjegast	75,8	15,4	13,6	4,1	6,4	9,6	13,6	33,8	13,3
Opende	73,7	16,2	14,7	4,4	6,8	10,2	13,7	31,5	15,5
Oldekerk	74,4	15,9	14,2	4,1	6,6	9,8	13,8	31,2	14,7
Leek	70,5	17,4	15,4	4,9	7,4	11,6	14	27,4	16,6
Zevenhuizen	77,1	15	13,7	3,7	6	9,4	14,5	32,7	13,3
Tolbert	73	17,3	15	4,8	7,3	11,4	14,8	29,7	16,1
Midwolde	76,2	12,9	11,5	3	4,6	8,2	15,6	33,7	10,7
Lettelbert	76	12	11	2,9	4,1	8	16,4	29,9	10,7
Oostwold	73,9	16	13,9	4,1	6,5	10,2	14,4	29,5	14,2
Enumatil	74,7	15,2	13,6	3,8	6,6	8,9	14,3	31,1	15
Marum	75,3	16,2	14,5	4,3	6,7	10,4	14,1	30,8	15,3
De Wilp	76	15,6	14,1	4,1	6,5	9,9	14,2	32,2	15,9
Wijk 13	71,3	16,7	15	5	6,8	11,5	16,3	33,3	14,8
Wijk 14	74,6	15,4	13	4,3	6,1	10	13,6	30,9	12,6
Wijk 15	73	16,7	15,2	4,5	7	10,8	13,6	32,8	15,4
Wijk 16	72,5	16,3	15,1	4,7	6,8	10,6	14,3	33,4	15,6
Wijk 17	72,5	16,5	14,6	4,5	6,8	10,6	14,5	30,1	15,5

Verder gaven inwoners in de gemeente Westerkwartier in vergelijking met landelijke gemiddelden relatief weinig aan psychische klachten te ervaren, een (zeer) lage veerkracht te hebben, een hoog risico op angst of depressie te hebben en ernstig of zeer ernstig eenzaam te zijn. Op elk van deze indicatoren was het aandeel inwoners dat aangaf dat dit voor hen gold tussen de 1,9% en 5,8% lager dan de landelijke gemiddelden. Data over het ervaren van psychische klachten, het ervaren van (zeer) lage veerkracht en het missen van emotionele steun waren niet beschikbaar voor 2016 en 2020. Het aantal gemeentelijke inwoners met een hoog risico op angst of depressie is over tijd toegenomen maar lager dan landelijke data.

Tot slot had 15,1% van de inwoners 18 jaar en ouder in de Gemeente Westerkwartier moeite met rondkomen. Het gaat hierbij om de mensen die aangaven de afgelopen 12 maanden enige of grote moeite te hebben gehad met rondkomen. Dit percentage schommelt sterk over tijd. In vergelijking met landelijke data hebben inwoners van de gemeente Westerkwartier relatief minder vaak moeite met rondkomen.

²¹ Bron: Regiobeeld (data uit 2022):

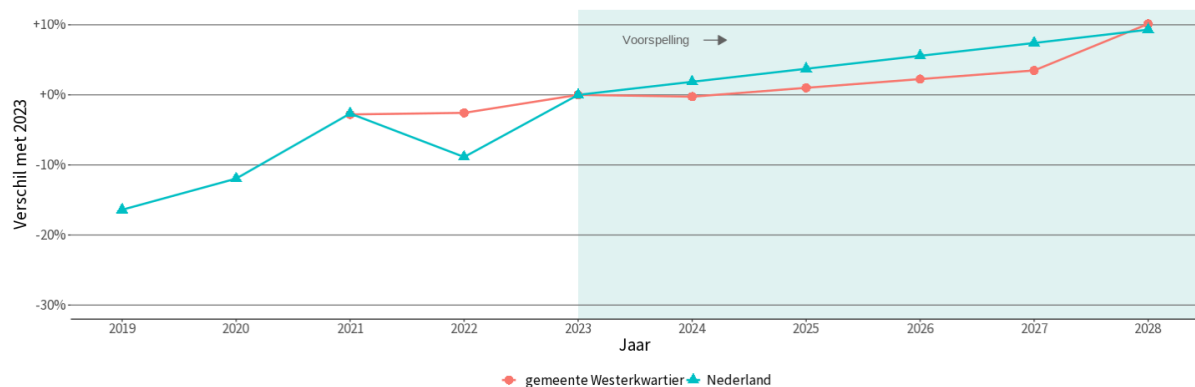
https://www.regiobeeld.nl/bevolkingsontwikkeling?gemeente=GM0114®ioIndeling=GM&leeftijdsklasse=65%2B&bevolkingsopbouwRegio=GM1969&leeftijdOpties=0&huishoudenType=Alleenstaand&leeftijdsklasse_1phh=plus65&demografischeDrukCategorie=Grn®io=GM1969&huishoudens_regio=GM1969

²² Bron: Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen (data uit 2016, 2020 en 2022): <https://statline.rivm.nl/#/RIVM/nl/dataset/50120NED/table?dl=A5CAA>

Tabel 5 - Historische data sociaal kapitaal en ervaren gezondheid Westerkwartier²¹

	Landelijk			Westerkwartier		
	2016	2020	2022	2016	2020	2022
(Zeer) goede ervaren gezondheid	75,4%	78,4%	69,0%	79,5%	81,0%	73,5%
Hoog risico op angst of depressie	6,7%	6,8%	10,2%	3,8%	4,3%	6,8%
Eenzaamheid	10,1%	11,3%	14,4%	10,6%	7,0%	7,9%
Mantelzorger	14,1%	13,5%	13,5%	15,1%	13,1%	14,1%
Vrijwilligerswerk	28,7%	27,6%	23,8%	36,8%	32,9%	30,6%
Moeite hebben met rondkomen	19,2%	14,0%	20,5%	15,2%	9,4%	15,1%

Figuur 3 geeft weer welk percentage inwoners van Westerkwartier en Nederland gebruik hebben gemaakt van Wmo-voorzieningen. Daarnaast wordt een voorspelling weergegeven van het verloop van deze percentages over tijd. Uit de data wordt duidelijk dat het beroep op Wmo-voorzieningen over tijd is gestegen en naar verwachting zal blijven stijgen. Dat betekent dat de druk op de Wmo waarschijnlijk zal toenemen. In vergelijking met landelijke data neemt het percentage inwoners van Westerkwartier dat gebruik maakt van Wmo-voorzieningen over tijd op vergelijkbare wijze toe, namelijk met een toename van 10% ten opzichte van data uit 2023 over vijf jaar tijd.

Figuur 3 - Historisch en voorspeld Wmo gebruik Westerkwartier²³

3.2 Contextanalyse benchmarkgemeenten

Inwonersaantallen en leeftijd

Tabel 6 geeft het inwonersaantal en de leeftijdsverdeling weer voor 2023 in Nederland en de gemeenten Westerkwartier, De Fryske Marren en Het Hogeland. Over het algemeen vertonen deze gemeenten een vergelijkbare leeftijdsverdeling als op landelijk niveau. Wat wel opvalt is dat het percentage 65-plussers iets lager ligt in de gemeente Westerkwartier in vergelijking met De Fryske Marren en Het Hogeland, en dat alle drie de gemeenten een lager percentage inwoners in de leeftijdscategorie 25-44 jaar hebben in vergelijking met het landelijke percentage.

Tabel 6 - Inwonersaantallen en leeftijdscategorieën De Fryske Marren & Het Hogeland²⁴

	Inwoners-aantal	Leeftijdscategorie									
		0-14		15-24		25-44		45-64		65+	
	n	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Nederland	17.811.291	2.727.377	15,3%	2.190.344	12,3%	4.507.646	25,3%	4.784.757	26,9%	3.601.167	20,2%
Westerkwartier	64.946	10.892	16,8%	7.479	11,5%	14.108	21,7%	18.438	28,4%	14.029	21,6%
De Fryske Marren	51.992	7.864	15,1%	5.871	11,3%	10.573	20,3%	14.892	28,6%	12.792	24,6%
Het Hogeland	48.298	7.277	15,1%	5.308	11,0%	9.678	20,0%	13.906	28,8%	12.129	25,1%

²³ Bron: VNG: <https://wmo voorspelmodel.vng.nl/>

²⁴ Bron: CBS (2023): <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85618NED/table?ts=1709124903254>

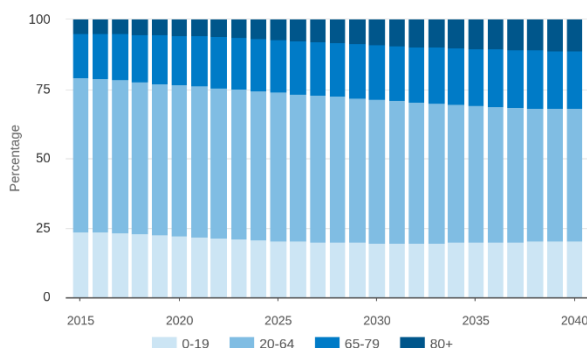

Prognoses waren wel voor De Fryske Marren en niet voor Het Hogeland beschikbaar. In Tabel 7 zien we dat de bevolking in De Fryske Marren, net als in Westerkwartier, over tijd zal krimpen. De percentages in de tabel geven de verandering weer ten opzichte van 2025. Uit Figuur 4 valt af te leiden dat de populaties van beide benchmarkgemeenten naar verwachting, net als in Westerkwartier, zullen vergrijzen.

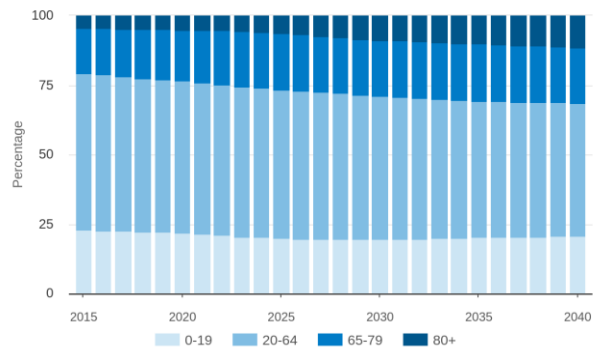
Tabel 7 - Prognoses bij bevolkingsontwikkeling De Fryske Marren, relatieve verandering ten opzichte van 2025²⁵

	2025	2030		2035		2040		2045		2050	
	n	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Nederland	17.980.500	18.480.100	2,8%	18.892.900	5,1%	19.212.200	6,9%	19.446.600	8,2%	19.630.000	9,2%
Westerkwartier	62.900	61.400	-2,4%	60.800	-	60.700	-3%	60.800	-	60.400	-
					3,3%				3,3%		4,0%
De Fryske Marren	51.100	49.900	-2,3%	49.300	-	48.800	-	48.400	-	48.100	-
					3,5%		4,5%		5,3%		5,9%

Leeftijdopbouw De Fryske Marren

Leeftijdopbouw Het Hogeland

Figuur 4 - Prognose leeftijdopbouw De Fryske Marren en Het Hogeland

Opleidingsniveau en sociaaleconomische status

De onderstaande tabel toont het opleidingsniveau en sociaaleconomische status in 2021 in Nederland en de gemeenten Westerkwartier, De Fryske Marren en Het Hogeland. Wat hier vooral opvalt is dat het percentage inwoners met een laag opleidingsniveau in alle drie de gemeenten wat lager is dan het landelijke gemiddelde, terwijl het percentage met een middelhoog inkomen juist wat hoger ligt. In de gemeenten Westerkwartier en De Fryske Marren ligt het percentage inwoners met een hoog opleidingsniveau hoger dan in Het Hogeland en het landelijke percentage. Hetzelfde geldt voor de SES-WOA; zowel de gemeente Westerkwartier als De Fryske Marren tonen een hogere sociaaleconomische status in vergelijking met Het Hogeland en het landelijke percentage.

Tabel 8 - Opleidingsniveau en sociaaleconomische status De Fryske Marren en Het Hogeland²⁶

	Opleidingsniveau (%)			SES-WOA
	Laag ²⁷	Middel ²⁸	Hoog ²⁹	
Nederland	26,8%	41,5%	31,7%	~0
Westerkwartier	19,2%	44,0%	36,8%	0,125
De Fryske Marren	20,1%	45,0%	35,0%	0,108
Het Hogeland	21,8%	46,8%	31,4%	-0,003

²⁵ Bron: CBS (2021): <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85171NED/table?dl=A5CC2>

²⁶ Bron: CBS (2022) <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85539NED/table?ts=1709123844566>

²⁷ Basisonderwijs, VMBO, eerste 3 leerjaren HAVO en VWO en MBO1

²⁸ Bovenbouw HAVO/VWO, MBO niveau 2-4, HBO- of WO-propedeuse

²⁹ HBO/WO

Sociaal kapitaal, ervaren gezondheid en zorggebruik

Inwoners van Het Hogeland scoren in vergelijking met De Fryske Marren vaker lager op sociaal kapitaal en ervaren gezondheid. Zo rapporteren relatief minder inwoners van Het Hogeland een (zeer) goede gezondheid te ervaren en vrijwilligerswerk te doen dan in De Fryske Marren. Andersom rapporteren ten opzichte van De Fryske Marren relatief meer inwoners van Het Hogeland dat zij psychische klachten ervaren, een (zeer) lage veerkracht hebben, emotionele steun missen, een hoog risico op angst of depressie hebben, (zeer) ernstig eenzaam zijn, mantelzorger zijn en moeite hebben met rondkomen.

Voorspellingen voor sociaal kapitaal, ervaren gezondheid en zorggebruik waren niet beschikbaar. Historische data waren wel beschikbaar en zijn weergegeven in Tabel 9. Het percentage inwoners dat aangeeft een (zeer) goede gezondheid te ervaren nam in beide toe tussen 2016 en 2020, maar af tussen 2020 en 2022. Dit heeft mogelijk met de gevolgen van de coronacrisis te maken. Historische data zijn niet beschikbaar voor psychische klachten, veerkracht en emotionele steun. Het percentage inwoners dat een hoog risico rapporteert op angst of depressie neemt in beide gemeenten toe, vooral tussen 2020 en 2022. Voor eenzaamheid geldt in beide benchmarkgemeenten ook dat er een sterke toename tussen 2020 en 2022 waar is te nemen. Het percentage inwoners dat aangeeft mantelzorger te zijn is tussen 2016 en 2022 in beide gemeenten gestegen, maar was in 2020 in beide gemeenten lager dan de voorgaande en daaropvolgende meting. Het percentage inwoners dat aangeeft aan vrijwilligerswerk te doen daalt in beide benchmarkgemeenten over tijd. Tot slot is het percentage inwoners dat aangeeft moeite te hebben met rondkomen in beide gemeenten, net zoals het gemeentelijke aandeel mantelzorgers, gestegen tussen 2016 en 2022 maar lager in de meting van 2020.

Tabel 9 - Sociaal kapitaal en ervaren gezondheid De Fryske Marren en Het Hogeland^{30,31}

	Ervaren gezondheid (goed/zeer goed) (%)	Psychische klachten (%)	(Zeer) lage veerkracht (%)	Mist emotionele steun (%)	Hoog risico op angst of depressie (%)	Ernstig/ zeer ernstig eenzaam (%)	Mantelzorger (%)	Vrijwilligerswerk (%)	Moeite met rondkomen (%)
Nederland	69,0	22,2	17,3	6,4	10,2	14,4	13,5	23,8	20,5
Westerkwartier	73,5	16,4	14,5	4,5	6,8	10,6	14,1	30,6	15,1
De Fryske Marren	72,6	16,5	14,5	4,5	7,1	10,8	13,8	32,2	14,5
Het Hogeland	68,8	18,9	18,1	5,4	8,0	13,0	15,2	30,1	17,6

Tabel 10 - Historische data sociaal kapitaal en ervaren gezondheid De Fryske Marren en Het Hogeland³⁰

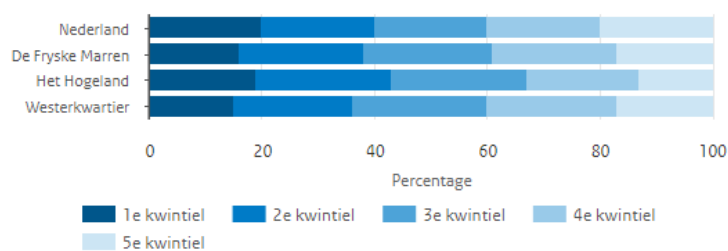
	Westerkwartier			De Fryske Marren			Het Hogeland		
	2016	2020	2022	2016	2020	2022	2016	2020	2022
(Zeer) goede ervaren gezondheid	79,5%	81,0%	73,5%	79,3%	81,3%	72,6%	76,8%	78,0%	68,8%
Hoog risico op angst of depressie	3,8%	4,3%	6,8%	4,4%	4,4%	7,1%	4,3%	4,6%	8,0%
Eenzaamheid	10,6%	7,0%	7,9%	7,4%	7,4%	10,8%	8,2%	7,4%	13,0%
Mantelzorger	15,1%	13,1%	14,1%	14,7%	13,3%	13,8%	15,8%	13,0%	15,2%
Vrijwilligerswerk	36,8%	32,9%	30,6%	37,3%	32,7%	32,2%	37,6%	34,0%	30,1%
Moeite hebben met rondkomen	15,2%	9,4%	15,1%	14,7%	10,0%	14,5%	16,7%	10,6%	17,6%

Onderstaande figuur toont de verdeling van huishoudinkomens in 2019 in 5 groepen, de zogeheten inkomenskwintielen. Ieder kwintiel bevat op landelijk niveau 20% van alle huishoudens. Het eerste kwintiel betreft de huishoudens met een laag inkomen, terwijl het vijfde kwintiel de hoogste inkomens omvat. Het inkomen is gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden. Zoals in de figuur is te zien zijn voor heel Nederland alle huishoudens gelijk verdeeld over de kwintielen. De gemeenten Westerkwartier en De Fryske Marren zijn zeer vergelijkbaar met een wat groter percentage huishoudens in het 2^e, 3^e en 4^e kwintiel in vergelijking met het 1^e kwintiel (laag inkomen) en het 5^e kwintiel (hoogste inkomen). De gemeente Het Hogeland heeft ten opzichte van de andere twee gemeenten wat meer huishoudens in het 1^e kwintiel en minder in het 5^e kwintiel.

³⁰Bron: Regiobeeld (2022):

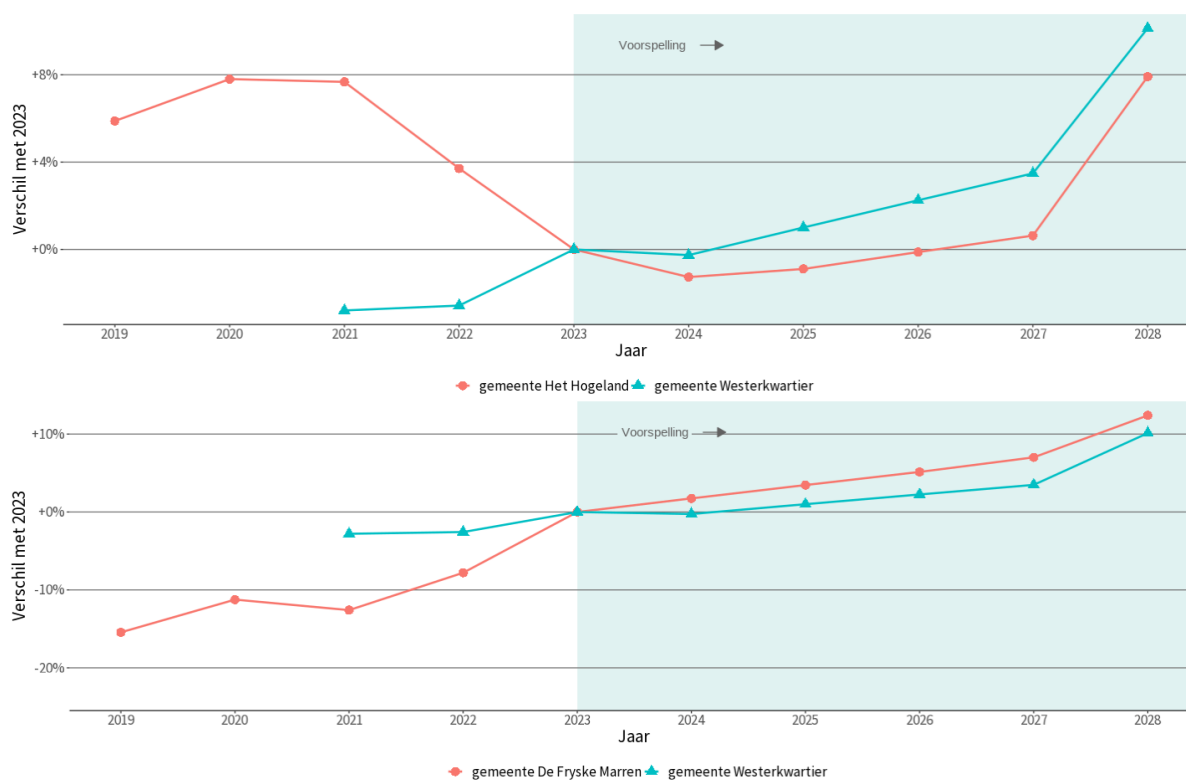
https://www.regiobeeld.nl/bevolkingsontwikkeling?gemeente=GM0114®ioIndeling=GM&leeftijdsklasse=65%2B&bevolkingsopbouwRegio=GM1969&leeftijdOpties=0&huishoudenType=Alleenstaand&leeftijdsklasse_1pnh=plus65&demografischeDrukCategorie=Grn®io=GM1969

³¹ Bron: Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen (2016, 2020 en 2022) <https://statline.rivm.nl/#/RIVM/nl/dataset/50120NED/table?dl=A5CAA>

Figuur 5 - Inkomenskwintielen De Fryske Marren en Het Hogeland

In Figuur 6 is het historisch en voorspeld zorggebruik voor de benchmarkgemeenten uiteengezet. Voor een vergelijkende analyse moet worden opgemerkt dat de verticale assen verschillen. In Het Hogeland is het percentage inwoners dat van Wmo-voorzieningen gebruik maakte over tijd gedaald. Pas in 2027 zal dit percentage weer stijgen. Na 2023 volgt Het Hogeland de trend van Westerkwartier. In De Fryske Marren stijgt het Wmo gebruik al langer. In de komende jaren volgt het Wmo gebruik naar verwachting ook de trend van Westerkwartier.

Figuur 6 - Historisch en voorspeld gebruik Wmo benchmarkgemeenten³²

³² Bron: VNG: <https://wmoVoorspelmodel.vng.nl/>

4 | Beleid en sturingsruimte

Zowel gemeente Westerkwartier als de benchmarkgemeenten bleken tijdens de dataverzameling (februari-maart 2024) volop in beweging te zijn om het gemeentelijk zorglandschap toekomstbestendig te maken. In dit hoofdstuk wordt een schets gemaakt van het beleid dat de gemeenten rondom het voorliggend veld hebben opgesteld en hoe zij omgaan met ontwikkelingen rondom het voorliggend veld. De data die we hebben opgehaald komen voort uit de groepsgesprekken en uit de documentstudie. Hierbij wordt in Paragraaf 4.1 eerst aandacht besteed aan hoe de gemeente Westerkwartier het voorliggend veld definieert en hoe deze is georganiseerd. Daarna wordt in Paragraaf 4.2 onderzocht hoe de gemeente de samenwerkingsrelaties met uitvoeringsorganisaties heeft vastgelegd en hoeveel sturingsruimte de beleidsmedewerkers daar vanuit ervaren. In Paragraaf 4.3 wordt inzicht geboden in hoe Westerkwartier de afspraken met uitvoeringsorganisaties vorm wilt geven met het oog op het nieuwe beleidsplan 'Samen werken aan een sociaal Westerkwartier'. In Paragraaf 4.4 wordt besproken hoe de gemeente monitoringsafspraken met uitvoeringsorganisaties maakt. Tot slot wordt er in Paragraaf 4.5 gerapporteerd welke weerslag een stijging in aantallen en complexiteit van hulpvragen hebben op gemeentelijk beleid. Het perspectief van de benchmarkgemeenten worden ook gerapporteerd in dit hoofdstuk omdat beide benchmarkgemeenten subsidie- en monitoringsafspraken met uitvoeringsorganisaties aan het herzien zijn.

4.1 Definitie en organisatie voorliggend veld

Uit het groepsgesprek met beleidsmedewerkers van de gemeente Westerkwartier bleek dat de gemeente de definitie voor het voorliggend veld heeft overgenomen die door de onderzoekers voor dit onderzoek is geformuleerd. De voorlaats gebruikte definitie van het voorliggend was opgesteld ten behoeve van de initiële uitvraag voor het contract van Sociaal Werk de Schans en derhalve toe aan herziening. In de huidige definitie verwijst de term het 'voorliggend veld' naar het '*pakket ingekochte, gecontracteerde of gesubsidieerde vrij toegankelijke formele vormen van hulp en ondersteuning die toegankelijk zijn voor alle inwoners (dat wil zeggen zonder indicatie of lidmaatschap) ter voorkoming van (verzwaring van) zorgvragen*'.

Volgens deze definitie van het voorliggend veld is er voor dit onderzoek een overzicht met voorliggende voorzieningen en de partijen die die voorzieningen organiseren (zie Bijlage 1) samengesteld. Dit overzicht bevat ook doelgroepvoorzieningen, oftewel vrij toegankelijke, gratis voorzieningen die door professionele partijen worden aangeboden bedoeld voor een specifieke doelgroep (bijvoorbeeld vrijwilligers, mantelzorgers of mensen met relatieproblemen). Er is voor dit onderzoek documentatie van een zestal organisaties geanalyseerd, te weten Sociaal Werk de Schans, Humanitas, WerkPro, Biblionet, GGD en Ixta Noa. Deze organisaties zijn door de gemeente aangedragen als relevant voor dit onderzoek en passen wat hun aanbod betreft binnen de in dit onderzoek gehanteerde definitie.

Dit overzicht van organisaties en hun voorzieningen, dat door de onderzoekers is opgesteld, is ter verificatie voorgelegd aan gemeentelijk beleidsmedewerkers en Sociaal Werk de Schans, aangezien deze partij het grootste deel van de beschikbare voorzieningen organiseert. De lijst met voorzieningen is opgesteld met als doel om inzichtelijk te maken hoe het voorliggend veld is vormgegeven en is gebruikt voor het vragenlijstonderzoek dat bij dit onderzoek hoort.

4.2 Afspraken omtrent subsidie- en aanbesteding

De gemeente onderhoudt verschillende relaties met organisaties die deel uitmaakten van de documentstudie, te weten Sociaal Werk de Schans, Biblionet, Humanitas, WerkPro en Ixta Noa. Deze relaties zijn weergegeven in de onderstaande tabel. De GGD, die een viertal voorliggende voorzieningen organiseert (Stevig ouderschap, Nu niet zwanger, Preventieve logopedie en GGD'er in de wijk), is in deze paragraaf niet meegenomen omdat er geen documentatie is aangeleverd over de afspraken met deze organisatie. Dit geldt ook voor VNN. Documenten zijn begin 2024 aangeleverd en geanalyseerd. Uit wederhoor is gebleken dat de GGD, VNN en de cultuurcoach (vanuit Sociaal Werk de Schans) subsidies vanuit de gemeente ontvangen.

Tabel 11 - Samenwerkingsrelaties gemeente en uitvoeringsorganisaties voorliggend veld

Organisatie	Relatie	Gemeentelijke gelden	Verantwoordingsafspraken uit beschikking/overeenkomst ³³
Sociaal Werk de Schans	Europese aanbesteding (basisondersteuning),	€3.400.000 per jaar van 2019-2024, jaarlijkse indexatie en 20% marge over looptijd opdracht (basisondersteuning)	Een plan van aanpak dat tenminste de volgende elementen bevat: + Frequentie waarop verantwoording wordt afgelegd + Prestatiedoelen + Preventiedoelen + Leerdoelen En verder: + Regulier contact tussen organisatie en gemeente over voortgang op gestelde prestatie-, leer- en preventiedoelen + Jaarlijks overleg over de wijze waarop de overeenkomst wordt uitgevoerd
Sociaal Werk de Schans	Europese aanbesteding (OJG)	€312.000 per jaar met jaarlijkse indexatie	Administratieve eisen zijn als volgt: + Registratie van uitgevoerde diensten per individu, doelgroep of gebied + Registratie wordt navolgbaar en controleerbaar op factuur weergegeven + Jaarlijks overleg over uitvoering overeenkomst + Informatieverstrekking moet voldoen aan de 'wettelijke eisen van verantwoording'
Biblionet	Subsidie	€1.625.000 voor 2024	Inhoudelijke en financiële verantwoording
Humanitas	Subsidie	€279.700 voor 2024	Verantwoording door financieel en inhoudelijk jaarverslag, waarin tenminste de volgende zaken vermeld zijn: + Aantal nieuwe meldingen + Reden van aanmelding + Duur ondersteuning + Aantal afgesloten trajecten + Verwijzende instellingen + Resultaat begeleiding + Trends & ontwikkelingen
WerkPro	Subsidie	€70.025 voor 2024	Financieel en inhoudelijk jaarverslag inclusief een balans met toelichting
Ixta Noa	Aanbesteding	€110.233 voor 2023	+ Jaarlijkse rapportage over uitgevoerde werkzaamheden + Tweemaal jaarlijks voortgangsgesprek

³³ Voor subsidieafspraken gelden, naast de in de tabel weergegeven afspraken, ook de afspraken uit de ASV.

Uit Tabel 11 blijkt dat er veel onderlinge verschillen zitten in de afspraken die de gemeente met uitvoeringsorganisaties heeft gemaakt. Gemeentelijk beleidsmedewerkers geven aan dat de verschillen in de subsidie- en aanbestedingsafspraken geen duidelijke grondslag hebben en zijn veroorzaakt doordat deze over tijd 'zo zijn gegroeid' en mede afhankelijk is door de relatie die een gemeentelijk beleidsmedewerker met een uitvoeringsorganisatie onderhoudt. Wel geldt voor afspraken dat deze ook aan de gemeentelijke Algemene subsidieverordening 2019 (ASV) moeten voldoen. In de ASV staat vermeld dat organisaties die subsidies tot en met €5.000 ontvangen geen verantwoording hoeven af te leggen. Voor subsidies tussen de €5.000,- en €50.000,- geldt dat deze pas worden vastgesteld wanneer de gesubsidieerde organisatie verslag doet van de mate waarin de gesubsidieerde activiteiten zijn verricht en er al dan niet aan verplichtingen is voldaan. Voor de eindverantwoording van subsidies van meer dan €50.000,- worden gesubsidieerde organisaties voor vaststelling ook gevraagd om financiële verantwoording. De inhoud van de rapportages van gesubsidieerde organisaties wordt niet verder in de ASV besproken. Hiermee lijkt de gemeente te voldoen aan de in de ASV gestelde eisen.

De inhoud van de afspraken met uitvoeringsorganisaties lijkt niet samen te hangen met het type samenwerkingsrelatie dat de gemeente met uitvoeringsorganisaties heeft (subsidierelatie of (Europese) aanbesteding). Dit blijkt uit het feit dat terugkoppelingsvoorwaarden sterk uiteenlopen binnen overeenkomsten.

4.3 Afspraken omtrent contracteren van uitvoeringsorganisaties

Westerkwartier

In de gemeente Westerkwartier wordt in het (reeds vastgestelde) beleidsplan veel veranderd ten aanzien van de relaties die de gemeente met uitvoeringsorganisaties heeft. In het nieuwe beleidsplan, dat in juni 2024 is vastgesteld, zijn 10 doelen geformuleerd. Zie daarvoor Tabel 12.

Tabel 12 - Doelen uit het nieuwe beleidsplan Sociaal Domein Westerkwartier

	Doel
1.	Inwoners ervaren dat zij zelf regie hebben over hun eigen leven en lossen zoveel mogelijk zelf en samen met hun netwerk op.
2.	Inwoners ervaren dat zij de hulp en ondersteuning die zij nodig hebben kunnen vinden en ontvangen.
3.	Inwoners ervaren samenhang in de geboden ondersteuning door verschillende organisaties.
4.	Inwoners krijgen gelijke kansen om zich breed te ontwikkelen onderwijs, werk, talenten benutten en de kans om het onderwijs te volgen dat ze nodig hebben.
5.	Inwoners kunnen wonen verblijven op een plek die bij hun ondersteuningsbehoeften past.
6.	Inwoners zijn tevreden over hoe zij meedoen in en bijdragen aan de maatschappij.
7.	Inwoners vertonen gezond gedrag en ervaren dat gezond leven toegankelijk is.
8.	Inwoners ervaren dat zij rond kunnen komen.
9.	Inwoners voelen zich prettig en veilig in hun huis, buurt en gemeente.
10.	Inwoners ervaren voldoende mogelijkheden om in hun vrije tijd activiteiten te ondernemen.

Afgesproken is dat alle partijen die actief zijn in het voorliggend veld gaan aangeven in hoeverre zij bijdragen aan deze doelen. Dat is anders dan de situatie voor het nieuwe beleidsplan, waarin er nauwelijks overkoepelende doelstellingen aanwezig waren en waarin het onduidelijk was hoe de afzonderlijke inspanningen van de verschillende organisaties daar aan bijdroegen. Uiteindelijk zou er een 'cumulatief effect' moeten ontstaan van de inspanningen die de uitvoeringsorganisaties tezamen leveren. Hierbij is het nog onduidelijk hoe inspanningen van afzonderlijke organisaties gewogen zouden worden. Verder stelt de gemeente samen met de uitvoeringsorganisaties monitoringsafspraken op. Dit wordt door de gemeente als sturingsmogelijkheid beschouwd. Ook worden afspraken na het vaststellen van het nieuwe beleidsplan anders vormgegeven dan voorheen.

De implementatie van werkwijzen waarbij uitvoeringsorganisaties worden betrokken bij gemeentelijke doelstellingen veronderstelt een goede band tussen de gemeente en deze organisaties. Beleidsmedewerkers van de gemeente Westerkwartier bevestigen dit en geven aan dat zij de samenwerking met de organisaties als positief ervaren. De ervaringen die uitvoeringsorganisaties hebben met de gemeente zijn in dit onderzoek niet opgehaald.

Het Hogeland

Ook beleidsmedewerkers van Het Hogeland geven aan dat men het contact met de uitvoeringsorganisaties op operationeel vlak als positief ervaart. Zo vertellen de beleidsmedewerkers dat uitvoeringsorganisaties volgens hen in gesprekken met de gemeente de ruimte ervaren om problemen laagdrempelig aan te kaarten of om hiaten in het aanbod door te kunnen geven. Wel ontbreken duidelijke afspraken op het moment van het groepsgesprek. Verder probeert de gemeente, tevens bezig met een transformatie van het sociaal domein, uitvoeringsorganisaties in het voorliggende veld eveneens bij de strategische doelen van de gemeente te betrekken door de bijdrage die zij hieraan leveren te verduidelijken.

De Fryske Marren

Ook in De Fryske Marren ontbreken duidelijke afspraken op het moment van de groepsgesprekken, alleen heeft de gemeente hiertoe nog geen actie ondernomen. Zo wordt in het groepsgesprek door gemeentelijke beleidsmedewerkers aangegeven dat het opdrachtgeverschap richting uitvoeringsorganisaties niet duidelijk is verankerd in afspraken en dat er geen duidelijke verantwoordingsafspraken met de organisaties zijn gemaakt. Ook geeft men aan dat de huidige subsidie- of aanbestedingsafspraken onvoldoende (financiële) ruimte bieden om in te gaan op signalen van uitvoeringsorganisaties over hiaten in het aanbod. Dat men moeilijkheden ervaart met het maken van duidelijke afspraken die voldoende (financiële) ruimte bieden heeft te maken met het feit dat de preventieve werking van voorliggende voorzieningen zich lastig financieel laat kwantificeren. Daarnaast zijn budgetten voor uitvoeringsorganisaties nooit taakstellend omdat de gemeente de budgetten voor uitvoeringsorganisaties altijd via open einderegelingen faciliteert. Gespreksdeelnemers kaarten hiertoe aan dat deze problemen alleen kunnen worden opgelost wanneer de gemeente durft te snijden en prioriteren in het aanbod.

4.4 Afspraken omtrent monitoring

Westerkwartier

Naast jaarplannen stelt de gemeente in samenspraak met de uitvoeringsorganisaties ook nieuwe monitoringsafspraken vast. Dit volgt op de in het nieuwe beleidsplan beoogde werkwijze, waarbij uitvoeringsorganisaties deelgenoot worden gemaakt in gemeentelijk beleid door afspraken te maken over welke bijdragen zij leveren aan de beleidsdoelstellingen van de gemeente. De monitoringsdata die vanuit de organisaties uit de respectievelijke bijdragen volgen geldt vervolgens als input voor gesprekken tussen de gemeente en de organisaties, waarin inspanning (output) met resultaat (outcome) wordt vergeleken. De basis voor deze werkwijze lijkt op basis van de verzamelde data te liggen in een goede verstandhouding tussen gemeente en uitvoeringsorganisatie.

Het Hogeland

Dat een goede verstandhouding belangrijk is wanneer uitvoeringsorganisaties worden betrokken bij gemeentelijk beleid blijkt ook uit het gesprek met Het Hogeland, waar de wens voor nieuwe monitoringsafspraken ook bestaat. In de gemeente is sprake van structureel overleg tussen de beleidsmedewerkers en uitvoeringsorganisaties, waarin de organisaties zelf de ruimte nemen om initiatieven aan te dragen ter verbetering van het zorglandschap.

De gemeente is voornemens dit contact als zodanig te behouden, maar iets verder te structureren aan de hand van de nieuw vast te stellen jaarplannen, aangezien zij deze momenteel als 'te ad hoc' ervaart. Hierdoor geven gemeentelijke beleidsmedewerkers aan een gebrek aan inzicht te hebben in het functioneren van het voorliggend veld doordat zij een tekort aan resultaatinformatie hebben. Momenteel krijgt de gemeente hoofdzakelijk via een monitor inzicht in het functioneren van het voorliggend veld. De 'grotere' uitvoeringsorganisaties, zoals de GGD of Mensenwerk Het Hogeland, kleuren deze data in tijdens regelmatige gesprekken met de gemeente.

De Fryske Marren

In De Fryske Marren geeft men aan een gebrek aan inzicht met betrekking tot het functioneren van de uitvoeringsorganisaties in het voorliggend veld te ervaren. Dit zou te maken hebben met beleidsdoelstellingen die hoog over zijn geformuleerd en niet goed worden vertaald naar praktisch geformuleerde kaders voor de uitvoeringsorganisaties. Ook worden er geen bestuurlijke overleggen met de uitvoeringsorganisaties gevoerd. Dit heeft geresulteerd in een samenwerking waarbij er teveel ad hoc gestuurd wordt en waarbij het moeilijk is om de mate waarin doelen worden gehaald inzichtelijk te maken. Als mogelijke oplossing hiervoor worden monitoringswijzen herzien. Zo worden er in een nieuwe monitor data vanuit verschillende bronnen samengebracht, zoals het gemeentelijk panel, uitvoeringsorganisaties en het CBS. Men is nog wel zoekende naar hoe dit optimaal vormgegeven kan worden.

Een beleidsmedewerker vroeg zich hiertoe af 'wat data nou precies zeggen over effecten', oftewel: men ervaart het als een uitdaging om met de beschikbare data uitspraken te doen over tot welke effecten de inspanningen van de uitvoeringsorganisaties hebben geleid. Wel zoekt men naar meer uniformiteit in monitoringsafspraken, aangezien er ten tijde van de totstandkoming van deze rapportage sprake is van een grote verscheidenheid in afspraken rondom verantwoording.

4.5 Sturingsruimte gemeente

Westerkwartier

Beleidsmedewerkers van de gemeente Westerkwartier gaven in een groepsgesprek aan dat er in de situatie voorafgaand aan het nieuwe beleidsplan te veel sturingsruimte was, waardoor men te weinig inzicht had in het functioneren van uitvoeringsorganisaties. Uit een analyse van de afspraken die de gemeente Westerkwartier heeft met organisaties die basisondersteuning blijkt dat het vaak onduidelijk is hoeveel sturingsruimte de gemeente heeft en of die sturingsruimte kan worden opgevat als toereikend of voldoende. Ook verschilden opdrachten richting uitvoeringsorganisaties onderling in de eisen die worden gesteld aan terugkoppeling en rapportage. Omdat inhoudelijke verantwoordingseisen dikwijls ontbreken is het vaak niet mogelijk om te achterhalen wanneer een organisatie voldoet aan de wensen van de gemeente. Een voorbeeld hiervan is de subsidiebeschikking voor buurtbemiddeling van WerkPro. Deze bevat slechts een verzoek om een inhoudelijk jaarverslag. Er zijn in de beschikking geen eisen aan de inhoud van dit jaarverslag gesteld, anders dan een balans met toelichting. Dit geldt echter niet voor alle organisaties: in de subsidiebeschikking voor Humanitas wordt de organisatie door de gemeente verzocht om een financieel en inhoudelijk jaarverslag op te leveren, waarbij er uiteen is gezet uit welke componenten dit verslag in ieder geval dient te bestaan.

Uit de documentstudie komt naar voren dat Westerkwartier te maken heeft met een stijging in het aantal hulpvragen en in de complexiteit van die hulpvragen. Zo schrijven uitvoeringsorganisaties in (jaar)rapportages dat zij ten opzichte van eerdere rapportages een toename waarnemen in het aantal hulpvragen en dat de hulpvragen door de tijd ook in complexiteit toenemen. Deze trend wordt in groepsgesprekken met alle drie de gemeenten onderschreven. Ook uit de contextanalyse blijkt dat problematieken waarvoor men voorliggende ondersteuning kan krijgen in alle drie de gemeenten zijn toegenomen. Daarnaast staat volgens beleidsmedewerkers uit Westerkwartier de kwaliteit van het aanbod voorliggende voorzieningen onder druk door wachtlijsten bij en krappe budgetten voor geïndiceerde zorg. Beleidsmedewerkers van de gemeente Westerkwartier geven hiertoe aan dit probleem goed voor ogen te hebben en proberen dit het hoofd te bieden door de druk op de geïndiceerde zorg te verlagen. Dit doet men door de sociale basis te verbreden en door meer in te zetten op preventie. Als gevolg hiervan probeert de gemeente waar mogelijk zoveel in te zetten op collectieve in plaats van individuele trajecten.

Het Hogeland

Het Hogeland heeft ook met een toename in aantallen hulpvragen en complexiteit van hulpvragen te maken. In Het Hogeland heeft men hier allereerst op gereageerd door de budgetten voor uitvoeringsorganisaties te verhogen. Ook is men aan het onderzoeken welke individuele voorzieningen collectief opgepakt kunnen worden.

De Fryske Marren

Verder is De Fryske Marren ten tijde van de dataverzameling, als reactie op de toename in aantallen hulpvragen en complexiteit van hulpvragen, aan het inventariseren op welke punten het voorliggend veld kan worden uitgebreid zonder dat dit de financiële druk vergroot. Zo kijkt men, net als in Het Hogeland, naar het collectiviseren van individuele voorzieningen. Ook is de gemeente als reactie op het stijgende aantal hulpvragen en de stijgende complexiteit van die hulpvragen aan het inventariseren of, aangezien alle beschikbare gemeentelijke voorzieningen ten tijde van het groepsgesprek een collectief karakter hebben, in samenwerking met een grote organisatie uit het voorliggend veld een individuele algemene voorziening kan worden gerealiseerd en of maatwerkvoorzieningen kunnen worden ingericht als algemene voorzieningen. Wel maakte de gemeente tijdens het groepsgesprek duidelijk zich bewust te zijn van het feit dat niet alle hulpvragen met algemene voorzieningen beantwoord kunnen worden, maar dat men zich desondanks genoodzaakt ziet om hier, waar mogelijk, toch een beroep op te doen. Dit in verband met personeelstekorten bij uitvoeringsorganisaties, stijgende kosten bij de uitvoering van voorzieningen en een stijgend aantal vragen en complexiteit van vragen. Daarnaast beoogt men een paradigmaverschuiving onder inwoners teweeg te brengen door uit te dragen dat hulp en ondersteuning geen 'recht' maar een 'voorrecht' is, met als doel om inwoners bewust te maken dat ondersteuning niet altijd vanzelfsprekend is.

Dit is in De Fryske Marren tevens onderwerp van discussie tijdens zogenaamde koerssessies, die belegd worden door een afvaardiging van beleid, uitvoering en partners in het gemeentelijke sociaal domein. Deze koerssessies hebben als doel om richting te geven aan het gemeentelijke sociaal domein en deze toekomstbestendig te maken, door bijvoorbeeld meer in te zetten op de sociale basis. Verder geven beleidsmedewerkers aan dat zij proberen zorgaanbieders aan te sporen om waar mogelijk af te schalen richting algemene voorzieningen om zo de (financiële) druk op de geïndiceerde zorg te verminderen. Tot slot onderzoekt de gemeente door de toegenomen aantallen hulpvragen ook de mogelijkheid om zorgaanbieders van maatwerkvoorzieningen zonder tussenkomst van de gemeente zelf indicaties te laten stellen. Er wordt dan al wel een eerste uitvraag gedaan door het klantcontactcentrum (KCC) van de gemeente, waaruit moet blijken dat het om een enkelvoudige hulpvraag gaat met een grote kans op een indicatie. De gemeente noemt hierbij als voordelen dat de inwoner minder lang hoeft te wachten op ondersteuning en dat de gemeentelijk consulenten worden ontzien van werkdruk.

5 | Stand van zaken en toekomst

Dit hoofdstuk bespreekt de stand van zaken rondom het voorliggend veld in de gemeente Westerkwartier in aanloop naar het vaststellen van het nieuwe beleidsplan 'Samen werken aan een sociaal Westerkwartier'. Daarnaast wordt er waar relevant een blik op de toekomst geworpen en wordt er een vergelijking gemaakt met benchmarkgemeenten. In Paragraaf 5.1 worden de stijging in aantallen hulpvragen en complexiteit van die hulpvragen besproken. In Paragraaf 5.2 wordt de bekendheid van inwoners met de sociale kaart onder de loep genomen, terwijl in Paragraaf 5.3 de dekking van het aanbod en terugkoppeling van resultaatinformatie van uitvoeringsorganisaties wordt besproken. Deze informatie, die afkomstig is uit de groeps gesprekken en de documentstudie en waar mogelijk wordt uitgesplitst naar gemeente, wordt ondersteund met data uit het vragenlijstonderzoek. Het vragenlijstonderzoek vult deze data verder aan met informatie over het gebruik, de ervaringen met en de tevredenheid over voorliggende voorzieningen onder inwoners uit de gemeente Westerkwartier.

5.1 Stijging in aantallen en complexiteit van hulpvragen

Perspectief beleidsmedewerkers en documentstudie beleidsstukken

Zoals genoemd in Hoofdstuk 4 blijkt uit monitoringsdata van uitvoeringsorganisaties dat er een duidelijke stijging waarneembaar is in het aantal hulpvragen en in de complexiteit van die hulpvragen in recente jaren. Zo rapporteert Sociaal Werk de Schans dat de zwaarte van de problematiek bij individuele trajecten over tijd duidelijk is toegenomen. In de Rapportage Stevig Ouderschap, een voorziening van de GGD voor aanstaande of recente ouders, wordt gerapporteerd dat men een toename van multiproblematiek en armoedeproblematiek waarneemt. Ook Humanitas schrijft in hun jaarrapportage over een toename in aantallen en complexiteit, wat volgens de organisatie vraagt om meer ketensamenwerking. Ook schrijft Humanitas in hun jaarrapportage dat er in de gemeente Westerkwartier soms relatief veel afstemming nodig is omdat er soms nieuwe 'one-issue' aanbieders in de gemeente zijn die zich profileren op een enkel zorgonderwerp. Dit vraagt om afstemming bij een aanpak met meerdere invalshoeken. Een stijging in het aantal hulpvragen lijkt bij sommige aanbieders ook toe te nemen doordat men door de intensivering van samenwerking problemen beter signaleert. Zo rapporteert Stevig Ouderschap dat zij steeds meer aanmeldingen te verwerken krijgen doordat huisartsen en verloskundigen beter zijn gaan samenwerken met andere disciplines. Uit groeps gesprekken met beleidsmedewerkers van De Fryske Marren en Het Hogeland blijkt dat de benchmarkgemeenten, zoals vermeld in Hoofdstuk 4, ook met deze stijging te maken hebben.

Uit de resultaten van de contextanalyse (Hoofdstuk 3) blijkt dat het aandeel ouderen in de populaties van Westerkwartier en de benchmarkgemeenten naar verwachting tot in ieder geval 2040 zal toenemen. Omdat een groeiend zorggebruik een bekend gevolg is van een vergrijzende populatie zal de stijging in het aantal hulpvragen zal de stijging in aantallen hulpvragen dus naar verwachting niet stagneren. Gezien data uit Westerkwartier van de afgelopen jaren erop wijzen dat sommige vormen van problematiek, zoals eenzaamheid, angst, depressies of moeite met rondkomen, door de tijd zijn toegenomen is het mogelijk dat ook de stijging in complexiteit van problematiek zal doorzetten. Data uit beide benchmarkgemeenten suggereren een vergelijkbaar beeld als de data uit Westerkwartier.

5.2 Bekendheid sociale kaart

Perspectief beleidsmedewerkers

Westerkwartier

De bekendheid van de sociale kaart is volgens gemeentelijk beleidsmedewerkers bij zowel inwoners als gemeentelijke medewerkers van Westerkwartier nog onvoldoende. Zo ervaren deze beleidsmedewerkers dat het voor de inwoner nog te onduidelijk is met welke vraag zij op welke plek terecht kunnen omdat er voor inwoners geen actueel en volledig overzicht van voorzieningen beschikbaar is. Ook geniet volgens hen de sociale kaart, en dan met name ten aanzien van informele voorzieningen, nog onvoldoende bekendheid onder de vier verschillende gebiedsteams van de Schans en de KCC's Jeugd en Wmo. Dit bleek uit een rondgang onder consultants. Hierbij gaat het zowel om welke voorliggende voorzieningen er beschikbaar zijn als op welke locatie deze voorzieningen worden aangeboden. Tot slot wordt door de beleidsmedewerkers aangedragen dat de regie over de sociale kaart binnen de ambtelijke organisatie niet bij een ambtenaar is geëxpliciteerd.

Het Hogeland

In het groepsgesprek met Het Hogeland wordt de bekendheid van de sociale kaart onder inwoners eveneens als verbeterpunt aangedragen. Het overzicht en de regie is in de gemeente niet expliciet bij één of meerdere personen belegd. Gespreksdeelnemers geven hiertoe dat zij de informele routes kennen naar de personen met kennis over de sociale kaart. Voor de integrale sociale teams en KCC's geldt dat er in het verleden een sociale kaart is opgesteld die nooit volledig geïmplementeerd of bijgehouden is.

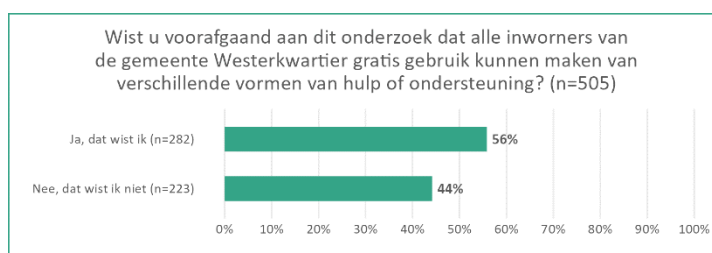
De Fryske Marren

In De Fryske Marren rapporteren gespreksdeelnemers positieve ervaringen met een inkoopcoördinator die overzicht en regie heeft over de gemeentelijke sociale kaart. Zo rapporteren de beleidsmedewerkers dat men binnen de gemeente de weg naar deze persoon tevens goed vindt. Ook de beide klantcontactcentra, te weten sociaal domein en zorg, werken integraal en hebben een toereikende kennis van de sociale kaart. Naar schatting vangen zij ongeveer 60% van de binnenkomende vragen af, waarbij een deel wordt doorverwezen naar algemene voorzieningen.

Perspectief inwoners Westerkwartier

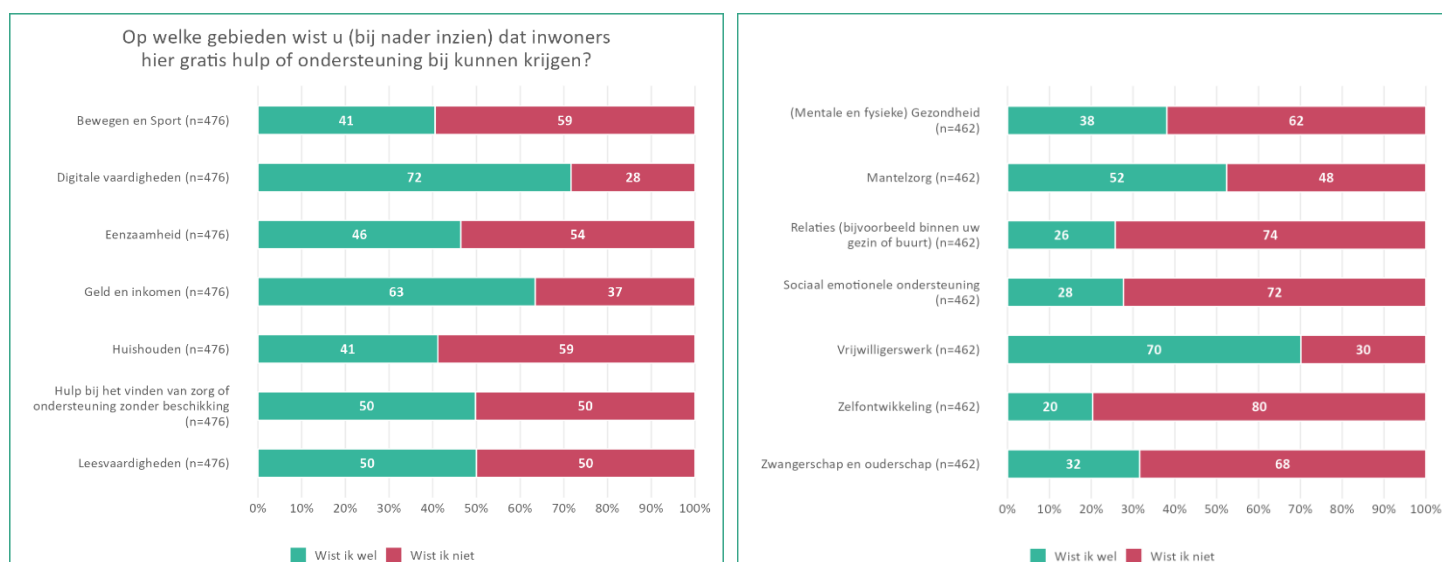
In de vragenlijst is aandacht besteed aan de bekendheid van inwoners ten aanzien van de voorliggende voorzieningen in de gemeente Westerkwartier.

In Figuur 7 is te zien dat meer dan de helft van de respondenten (56%) aangaf dat zij voorafgaand aan het vragenlijstonderzoek wisten dat zij gebruik konden maken van voorliggende voorzieningen. Er is voor deze formulering gekozen omdat er bij aanvang van de vragenlijst een tekst werd weergegeven waar het begrip 'voorliggende voorzieningen' in B1-taalniveau is uitgelegd. Deze tekst is weergegeven in de methoden en verantwoording van het vragenlijstonderzoek (zie Bijlage 2).

Figuur 7 - Bekendheid voorliggende voorzieningen

Respondenten die aangaven kennis te hebben van voorliggende voorzieningen is gevraagd op welke onderwerpen zij wisten dat ondersteuning beschikbaar was. De resultaten van deze vraag zijn weergegeven in Figuur 8.

Figuur 8 – Bekendheid voorliggende ondersteuning naar gebied

Veel onderwerpen zijn bekend onder de helft of minder dan de helft van de respondenten. Een aantal onderwerpen, zoals 'digitale vaardigheden' (bekend: 72%), 'geld en inkomen' (bekend: 63%) en 'vrijwilligerswerk' (bekend: 70%), is bekend bij meer dan de helft van de respondenten. Op andere onderwerpen is nog een slag op bekendheid te maken, zoals 'relaties' (bekend: 26%), 'sociaal emotionele ondersteuning' (bekend: 28%) en 'zelfontwikkeling' (bekend: 20%). Er lijkt in Westerkwartier nog veel te winnen aan de bekendheid van sociaal emotionele ondersteuning.

Zo werd uit de contextanalyse (zie Tabel 4) duidelijk dat 16,4% van de inwoners psychische klachten ervaart en dat 14,5% aangeeft een (zeer) lage veerkracht te hebben. In het verlengde hiervan ligt ondersteuning in (mentale en fysieke) gezondheid, waarvan 38% van de respondenten aangeeft hiermee bekend te zijn.

Er zijn geen landelijke data beschikbaar om de bekendheid van de voorliggende voorzieningen te duiden.

5.3 Dekking aanbod voorliggend veld

Perspectief beleidsmedewerkers

Westerkwartier

In een groepsgesprek met de gemeente Westerkwartier kaartten beleidsmedewerkers aan dat de gemeente weinig inzicht heeft in hoe dekkend het huidige aanbod voorliggende voorzieningen is. De ambtenaren gaven hiertoe aan niet goed op de hoogte te zijn van de mate waarin de voorzieningen aansluiten bij de behoefte van de inwoners. Daarnaast zijn de wachtlijsten van geïndiceerde zorg te lang, waardoor inwoners als tussenoplossing gebruik maken van voorliggende ondersteuning. Ook zijn de budgetten voor het leveren van ondersteuning te krap. Hiertoe geven gemeentelijk beleidsmedewerkers aan dat er moet worden ingezet op collectieve voorzieningen en een bredere sociale basis. Ten aanzien van het inzetten op een bredere sociale basis wordt het voorbeeld geschetst dat consultants bij een ondersteuningsvraag van inwoners altijd verkennen welke mogelijkheden de sociale basis van de inwoner nog biedt. De verhoogde inzet op collectieve voorzieningen wordt geduid met het voorbeeld van het realiseren van een collectieve voorziening die geldt bij wijze van 'overbrugging' voor inwoners die op een wachtlijst staan voor de GGZ. De gemeente is nog voorzichtig met het vervangen van individuele voorzieningen voor collectieve voorzieningen omdat de effectiviteit nog niet is bewezen.

Tot slot geeft een ambtenaar van de gemeente aan dat het een uitdaging is om de dekking van het gemeentelijk aanbod te garanderen omdat de gemeente een groot oppervlak beslaat en de kernen ver uit elkaar kunnen liggen. Het is hierdoor mogelijk dat voorzieningen niet altijd worden aangeboden op de plaats waar er vraag voor bestaat. De gemeente gaf hiertoe aan het belangrijk te vinden dat inwoners zo weinig mogelijk nadeel ondervinden van de moeilijkheden die de spreiding van de kernen met zich mee kunnen brengen.

Het Hogeland

Het Hogeland geeft aan te worstelen met de mate waarin inwoners het aanbod in het voorliggend veld als dekkend ervaren. Volgens gemeentelijke beleidsmedewerkers is het een uitdaging om elke gemeentelijke kern te voorzien in een dekkend aanbod omdat deze verspreid zijn over een groot gebied. Hiertoe wordt als voorbeeld gemeld dat welzijnswerkers soms lange autoritten moeten maken voor een enkele inwoner. Omdat beleidsmedewerkers van Het Hogeland van mening zijn dat hulp laagdrempelig beschikbaar moet blijven probeert men geen verandering in deze situatie aan te brengen.

De Fryske Marren

Beleidsmedewerkers van De Fryske Marren geven aan zich goed bewust te zijn van de uitdagingen waar de gemeente op het gebied van hulp en ondersteuning voor staat. Hiertoe halen beleidsmedewerkers in een groepsgesprek onder andere de krapte op de arbeidsmarkt aan en dat de toename van hulpvragen ervoor zorgen dat de huidige situatie niet lang houdbaar is.

Als gevolg hiervan probeert De Fryske Marren actief in te zetten op het verbreden van de sociale basis en meer investeren in de GGZ en jeugdvoorzieningen, waar de wachtlijsten te lang zijn. Verder wordt er opgemerkt dat het voorliggend veld op dit moment aanbodgericht in plaats van vraaggericht is ingericht. Om deze reden is de gemeente in gesprek met wijkwerkers om te onderzoeken wat er onder inwoners leeft. Daarnaast wordt er waar mogelijk gebruik gemaakt van 'outreaching' en 'vraaggerichte' werkwijzen. Hierbij wordt aangekaart dat het ingewikkeld is om financiën vrij te maken voor outreachende werkwijzen in verband met de preventieve werkwijze.

Perspectief inwoners Westerkwartier

In het vragenlijstonderzoek is onderzocht welke behoeften inwoners hebben ten aanzien van algemene ondersteuning. Figuur 9 laat zien op welke onderwerpen respondenten en hun kinderen behoefte aan ondersteuning hebben of hebben gehad. Uit de data blijkt dat respondenten op bijna geen enkel gebied ondersteuning nodig hebben (gehad). Het gebied waarvan de meeste respondenten (13%) aangaven hulp nodig te hebben of hebben gehad is (mentale en fysieke) gezondheid. Het valt op dat minder respondenten de optie sociaal emotionele ondersteuning (7%) hebben gekozen, terwijl dit raakt aan mentale gezondheid.

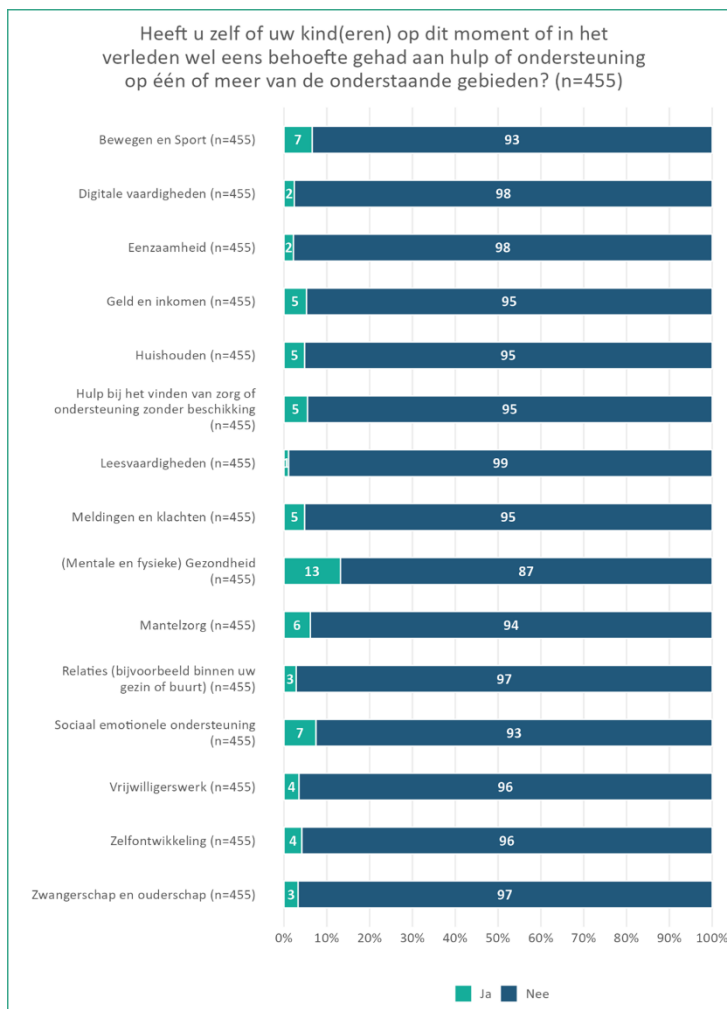

De resultaten uit het vragenlijstonderzoek kunnen naast data uit de contextanalyse en naast bekende cijfers uit eerdere onderzoeken worden gelegd. Zo blijkt bijvoorbeeld uit de contextanalyse dat ongeveer driekwart (73,5%) van de inwoners uit Westerkwartier een (zeer) goede gezondheid ervaart en dat 16,4% psychische klachten ervaart. Provinciale data schetsen een vergelijkbaar beeld. Zo blijkt uit informatie van het netwerk Gezondheidsonderzoek bij Rampen, dat onderzoek doet naar de gezondheidsgevolgen van COVID-19, voren dat in de provincie Groningen 5% van de volwassenen de eigen gezondheid als slecht ervaart. 73,7% beoordeelt de gezondheid als (zeer) goed. Op mentaal vlak geeft 18,2% aan psychische klachten te hebben. 8,3% heeft wel eens serieuze suïcidale gedachten gehad. Het is onduidelijk hoeveel procent van de gemeentelijke of provinciale inwoners ook actief op zoek is naar hulp.

Zes procent van de respondenten in de gemeente Westerkwartier heeft een hulpbehoefte op het gebied van mantelzorg (gehad). Op basis van de Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen die wordt uitgevoerd door het RIVM, CBS en GGD'en is bekend dat 14,1% van de inwoners van Westerkwartier mantelzorg levert (zie Hoofdstuk 3). Van deze mantelzorgers geeft 16,8% aan zich door de mantelzorg (tamelijk) zwaar belast of overbelast te voelen.

Slechts één procent geeft aan een hulpbehoefte te hebben (gehad) op het gebied van leesvaardigheid, terwijl volgens de stichting Lezen en Schrijven 5-8% van de inwoners laaggeletterd is. Deze statistieken zijn onderhevig aan een zekere onbetrouwbaarheid omdat mensen die (bijna) niet kunnen lezen of schrijven minder snel een vragenlijst (betrouwbaar) zullen invullen.

5% van de respondenten geeft aan een hulpbehoefte te hebben (gehad) op het gebied van geld en inkomen. Dit is in lijn met het CBS, dat aangeeft dat 6% van de huishoudens in de gemeente problematische schulden heeft.

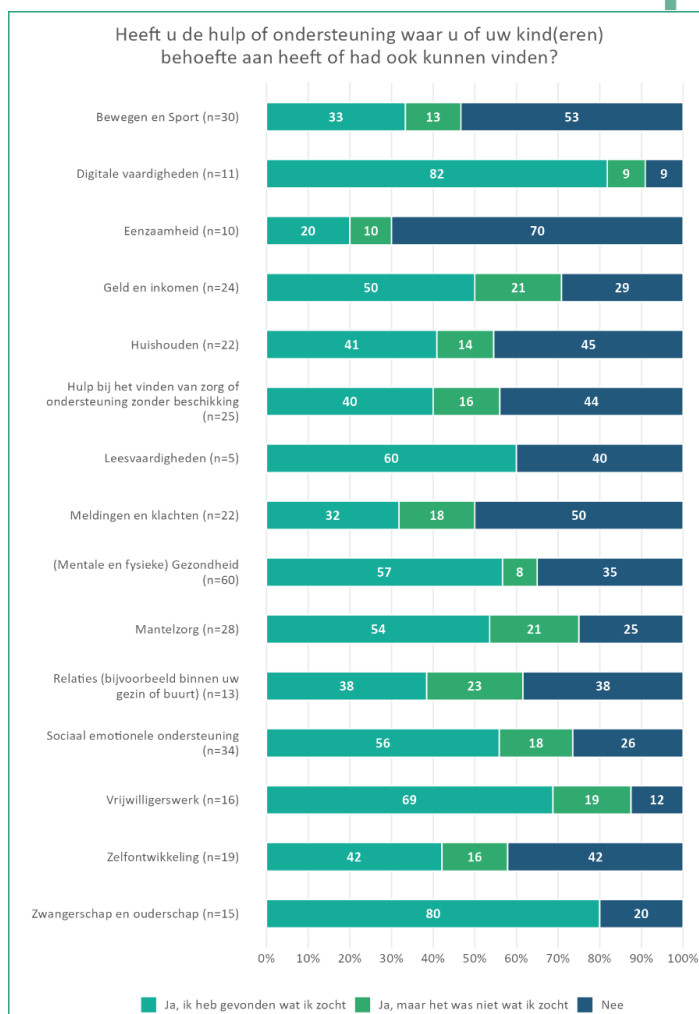

Figuur 9 - Ondersteuningsbehoefte naar gebied

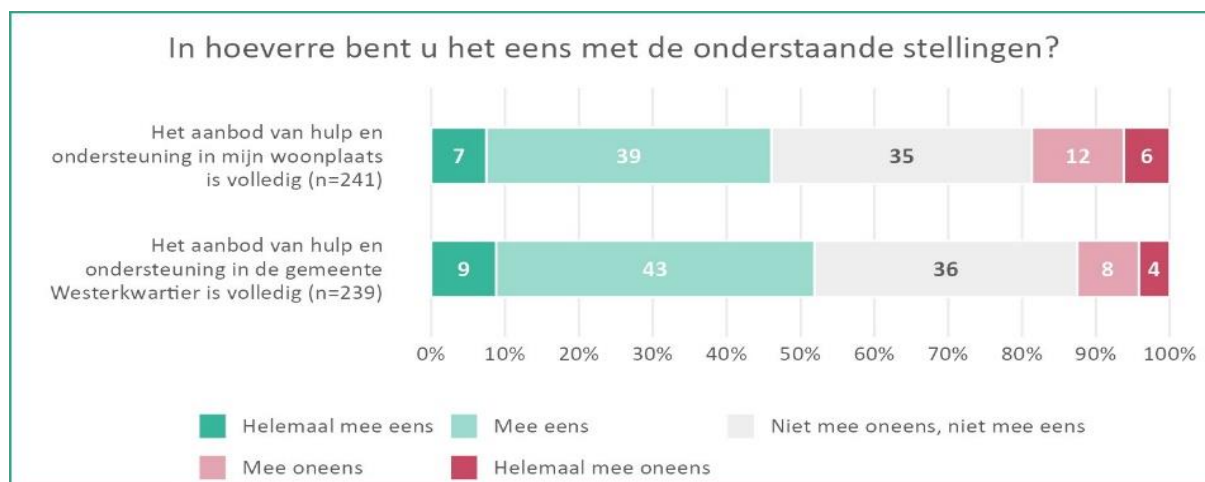
Aan respondenten die aangaven de behoefte voor ondersteuning op specifieke onderwerpen te hebben (gehad) is gevraagd of zij deze ondersteuning ook hebben gevonden. De resultaten van deze vraag zijn weergegeven in Figuur 10. Omdat weinig respondenten aan hebben gegeven dat zij behoefte hadden aan voorliggende ondersteuning liggen er weinig data ten grondslag aan deze figuur. Dit is te zien aan het lage aantal respondenten dat de afzonderlijke vragen hebben beantwoord. Doordat weinig respondenten de vraag hebben beantwoord is er sneller een grotere spreiding in de resultaten te zien dan wanneer er data van veel respondenten beschikbaar is. Ten eerste valt het op dat weinig respondenten hebben aangegeven dat zij andere ondersteuning hebben gevonden dan waar zij in eerste instantie naar op zoek waren. Voor een aantal onderwerpen bleek ondersteuning niet goed vindbaar. Zo gaven bijvoorbeeld 7 van de 10 respondenten die ondersteuning voor eenzaamheid zochten aan dit niet te hebben gevonden. Van de 60 respondenten die aangaven ondersteuning op (mentale en fysieke) gezondheid te hebben gezocht kon ongeveer een derde (35%) deze ondersteuning niet vinden.

Deelnemers werd ook gevraagd of er nog iets gemist werd in de hulp of ondersteuning. Hierbij werd aangegeven dat de weg naar hulp niet altijd duidelijk is en dat er, naast groepsbegeleiding ook behoefte is aan één-op-één begeleiding. Er is ook behoefte aan meer beweeg- en sportmogelijkheden, zoals wandelgroepen en bewegen/sporten met een (fysieke) beperking, en duidelijkere informatievoorziening omtrent deze mogelijkheden. Een aantal deelnemers geven aan dat de ondersteuning nog gaande is en dat ze nog geen oordeel kunnen vellen.

Figuur 10 - Vindbaarheid ondersteuning

Figuur 11 toont in hoeverre respondenten het aanbod van hulp en ondersteuning als volledig ervaren. Bijna de helft is van mening dat het aanbod in de woonplaats volledig is (46% (helemaal) mee eens), bijna een vijfde (18%) is het hier (helemaal) mee oneens. Wanneer er wordt gekeken naar het aanbod van hulp en ondersteuning in de gemeente Westerkwartier vindt ongeveer de helft dit volledig (52% (helemaal) mee eens) en iets meer dan een tiende is het (helemaal) mee oneens met dat het aanbod volledig is (12%). In beide stellingen is een groot aandeel niet eens en niet oneens (35% voor aanbod in woonplaats, 36% voor aanbod in gemeente).

Figuur 11 - Volledigheid aanbod in kern en gemeente

5.4 Resultaatinformatie voorliggend veld

Perspectief beleidsmedewerkers en documentstudie resultaatinformatie

Voor de partijen die deel uitmaakten van dit onderzoek (zie ook Hoofdstuk 5 en Bijlage 1) is monitoringsinformatie opgevraagd. Deze rapportages zijn in de meeste gevallen zeer summier en bevatten weinig resultaatinformatie. Dit is het gevolg van wisselende verantwoordingsafspraken en samenwerkingsrelaties die sterk leunen op individuele relaties tussen gemeentelijk beleidsmedewerkers en uitvoeringsorganisaties, zoals reeds genoemd in Hoofdstuk 5. Omdat voor Sociaal Werk de Schans veel informatie beschikbaar was, bespreken we in deze paragraaf de monitoringsinformatie van deze organisatie.

Het is ingewikkeld om op basis van beschikbare rapportages een beeld te vormen van het functioneren van Sociaal Werk de Schans in de situatie voorafgaand aan de invoering van het nieuwe beleidsplan sociaal domein. Resultaatinformatie was verspreid over een drietal documenten, namelijk een jaarlijkse monitor, een kwartaalrapportage en een jaarverslag. Alhoewel er in de begeleidende tekst aandacht is besteed aan een vergelijking met data uit voorgaande perioden is het moeilijk om trends te signaleren op basis van de gegeven data. Dit komt doordat de thema's waarover informatie werd teruggekoppeld jaarlijks verschilden. Per jaar bepaalde de Schans samen met de gemeente de thema's waarop de nadruk moet liggen. Deze selectie wordt gemaakt op basis van maatschappelijke relevantie. Verder zijn resultaten door gebruikte parameters soms moeilijk te interpreteren, waardoor niet altijd goed duidelijk is hoe een voorziening functioneert.

De jaarlijkse terugkoppeling van resultaatinformatie van de Schans richting de gemeente vond plaats via twee rapportages en een monitor: een verslag over het eerste kwartaal, een verslag dat de resterende drie kwartalen beslaat en een jaarlijkse monitor die door Sociaal Planbureau Groningen (CMO STAMM) wordt opgesteld. Deze documenten zijn niet volledig in de zin dat zij geen data bevatten over alle voorzieningen die de Schans aanbiedt, maar slechts over de voorzieningen die betrekking hebben op de thema's die voor dat jaar door de Schans en de gemeente waren gekozen. In de documentstudie zijn de monitor en het jaarverslag uit 2022 en het kwartaalverslag uit het eerste kwartaal van 2023 geanalyseerd. In de jaarlijkse monitor worden data weergegeven van voorzieningen die onder dat jaar uitgelichte thema's vallen. Hierbij draagt men er zorg voor dat gedurende de looptijd van het contract met de Schans alle thema's uit de gemeentelijke opdracht worden behandeld. In de monitor werd resultaatinformatie per voorziening teruggekoppeld door middel van deelnemersaantallen en door met behulp van de zelfredzaamheidsmatrix doelscores te rapporteren. Echter, data waren niet voor elke gerapporteerde voorziening beschikbaar. Verder zijn resultaten moeilijk te interpreteren omdat er in de monitor geen uitleg wordt gegeven bij de betekenis van doelscores.

Voor het kwartaalverslag en jaarverslag is het niet duidelijk op welke basis de weergegeven data worden gekozen. Beide verslagen gaan bij de meeste onderwerpen wat cijfermatige data betreft niet voorbij het rapporteren van cliënt- of casusaantallen. Wel wordt er in het jaarverslag veel aandacht besteed aan verhalen rondom de data, bijvoorbeeld in de vorm van interviews met betrokkenen. Geen van de geanalyseerde documenten bevat informatie over wachttijden.

Nadat de documentstudie was afgerond is in het contact met de ambtelijke organisatie duidelijk geworden dat er al nieuwe afspraken met de Schans zijn gemaakt. De bovenstaande informatie is door de onderzoekers als relevant voor de feitenrapportage bevonden, maar is niet als zodanig meegenomen bij het formuleren van de conclusies en aanbevelingen.

Perspectief inwoners Westerkwartier

Gebruik voorzieningen

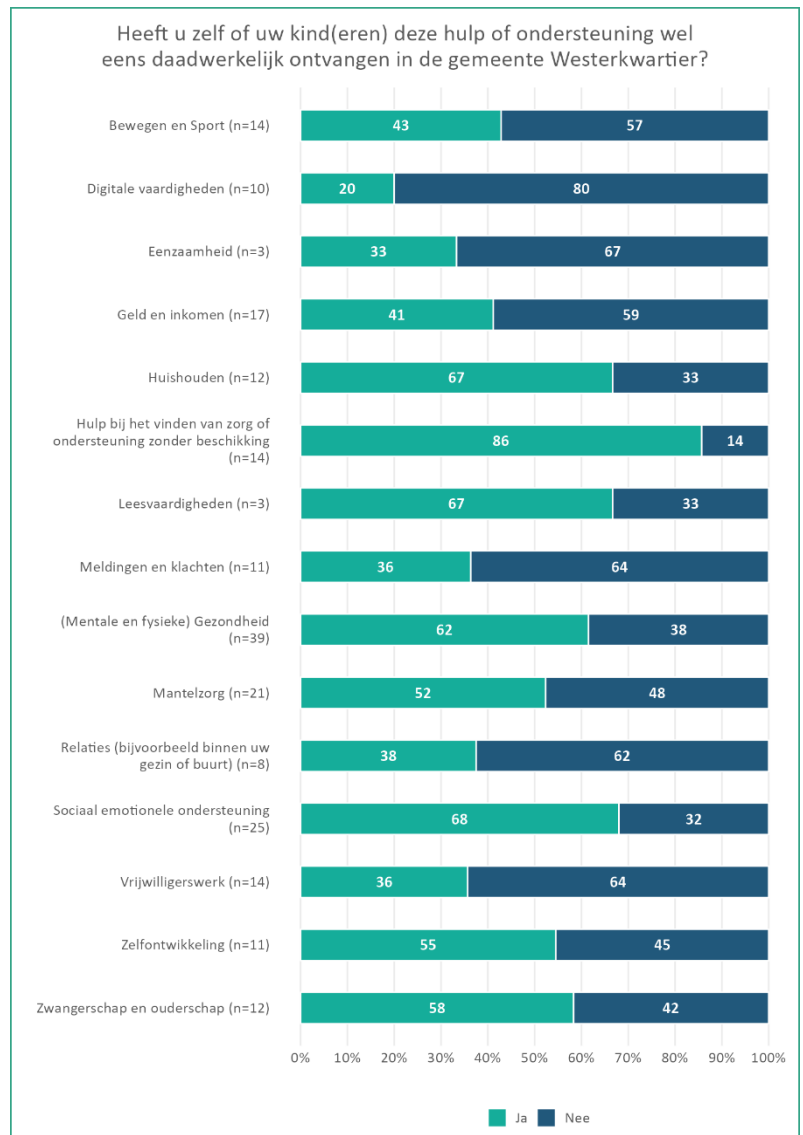
In het vragenlijstonderzoek is uitgevraagd van welke voorliggende voorzieningen respondenten gebruik hebben gemaakt en, als zij van bepaalde voorzieningen gebruik hebben gemaakt, hoe zij deze voorzieningen beoordelen. Figuur 12 laat zien hoeveel respondenten er in de gemeente Westerkwartier ondersteuning hebben ontvangen op een bepaald gebied.

Deze data is verzameld onder respondenten die aan hebben gegeven op dat specifieke gebied behoefte aan ondersteuning te hebben of hebben gehad en al dan niet hebben gevonden wat zij zochten. Ook bij deze vraag lijkt er door de lage respons veel spreiding te zijn over antwoorden van respondenten op de verschillende onderwerpen. Toch valt op dat er voor elk gebied (meerdere) respondenten zijn die hulp hebben gezocht op één of meerdere onderwerpen en dit niet hebben gekregen.

In Tabel 15 (Bijlage 2) is weergegeven van welke daadwerkelijke voorzieningen respondenten gebruik hebben gemaakt. Voorzieningen waarvan respondenten geen gebruik hebben gemaakt zijn niet weergegeven. Relatief veel deelnemers hebben gebruik gemaakt van de spreekuren Sociaal Werk De Schans & Vluchtelingenwerk, Mantelzorgondersteuning/ Mantelzorginformatiepunt en diverse weerbaarheidstrainingen.

Ervaringen en tevredenheid

Aan de respondenten die hebben aangegeven gebruik te hebben gemaakt van bepaalde voorzieningen is gevraagd die voorzieningen te beoordelen. Hierbij kregen respondenten ook de mogelijkheid een korte toelichting te geven over hun antwoord. Tabel 16 (Bijlage 2) geeft de tevredenheid weer over de voorzieningen in absolute aantallen. In het algemeen is men (zeer) tevreden over de voorzieningen en niemand geeft aan (zeer) ontevreden te zijn. Een aantal deelnemers nemen een neutrale positie in. Voorbeelden van toelichtingen die respondenten geven bij neutrale antwoorden zijn dat het lang geleden is dat zij gebruik hebben gemaakt van de voorziening en dat dit hen niet goed is bijgebleven of dat een traject momenteel nog loopt en dat zij als zodanig nog geen oordeel kunnen vellen over hun tevredenheid met een voorziening. De toelichtingen zijn met name positief. Zo wordt aangegeven dat ze bij de juiste hulp terecht zijn gekomen en dat er goede informatie werd gegeven.

Figuur 12 - Ontvangen ondersteuning naar gebied

Vervolgens werd aan respondenten gevraagd in welke mate ze het eens waren met een aantal stellingen over de informatievoorziening en type ondersteuning. Tabel 17 (Bijlage 2) geeft de absolute aantallen weer voor de stelling. Over het algemeen zijn deelnemers van mening dat de informatievoorziening/type ondersteuning goed vindbaar is. Een aantal deelnemers zijn het hier (helemaal) niet mee eens of zijn hier neutraal over. Tabel 18 (Bijlage 2) toont de verdeling van deelnemers over hoe dichtbij (in geografisch opzicht) men de ondersteuning vond. Ook hier zijn respondenten het over het algemeen mee eens. Slechts enkelen zijn het hier (helemaal) niet mee eens of niet eens en niet oneens.

Deelnemers werd ook gevraagd of de ondersteuning bij hun behoefte paste. Deze resultaten zijn getoond in Tabel 17 (Bijlage 2). Ook hier blijkt over het algemeen tevredenheid aangezien de meeste deelnemers de ondersteuning vinden aansluiten. De meeste respondenten lijken goed geholpen door gebruik te hebben gemaakt van de voorliggende voorzieningen. Zo geven respondenten aan dat er in de meeste gevallen geen zwaardere ondersteuning meer nodig is en dat men na de hulp zelf weer verder kan (Tabel 18, Bijlage 2). Een aantal zijn het hier (helemaal) mee oneens of niet mee oneens en niet mee eens.

Deel 3

BIJLAGEN

Bijlage 1: Overzicht voorzieningen

Westerkwartier

Tabel 13 - Voorzieningen Westerkwartier

NAAM VOORZIENING	ORGANISATIE
<i>Vrijwilligersverzekering</i>	Gemeente
<i>School contactpersonen BO en Schoolmaatschappelijk Werk VO</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Vroegsignalering en Eerstelijns Schuldhulpverlening (Toegang)</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Relatie- en Echtscheidingspunt</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Mantelzorgondersteuning / Mantelzorginformatiepunt (MIP)</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Vrijwilligersinformatiepunt (VIP!)</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Spreekuren Sociaal Werk de Schans & Vluchtelingenwerk</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Jongerenwerk (activiteiten, straatwerk, op school, online)</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Meidenclub</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>JoinUs</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Topclub</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Toeslagenpunt Belastingen</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Budgetbegeleiding</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Maakplaatsen</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Groepstrainingen voor kinderen en ouders (o.a. Scheidingsatlas en Dino training)</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>TalentSquad</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Maatschappelijke begeleiding statushouders</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Opvang Oekraïense vluchtelingen (o.a. activiteiten gericht op integratie, Positieve Gezondheid)</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Sociale Huiskamer Schutse</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Danspaleis</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>MOM bijeenkomsten</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Activiteiten (jonge) mantelzorgers (ontmoeting, lotgenoten)</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Samen eten</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Welzijn op recept</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Voorzorgsgroep Grootegast</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Verlies- en rouwgroep</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Diverse weerbaarheidstrainingen</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Seniorenvoorlichting (80+) en Contactwijzer (70+)</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Buurtwerk (o.a. buurttrondes, ondersteunen bewonersinitiatieven en buurthuiskamers))</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Onafhankelijke Cliëntondersteuning</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Buurtbakkie</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Training Grip en Glans</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>First mates</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Sport- en spelinstuif</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Samen koken in Westerkwartier (koken voor weinig geld)</i>	Sociaal Werk de Schans, Voedselbank
<i>Samen eten</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Ondersteuning Jeugd & Gezin (OJG)</i>	Sociaal Werk de Schans

<i>Training mijn positieve budget</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Senioren sport</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Valpreventie</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Buurtsportcoach</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Cultuurcoach</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Ervaringsdeskundigen</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Scootmobieltraining</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Stevig ouderschap</i>	GGD
<i>Nu niet zwanger</i>	GGD
<i>Preventieve logopedie</i>	GGD
<i>GGD'er in de wijk</i>	GGD
<i>Helder op school</i>	VNN
<i>Steun aan ouders</i>	Humanitas
<i>Kindervakantieweken</i>	Humanitas
<i>Speelgoedactie</i>	Humanitas
<i>Voorleesexpres</i>	Humanitas
<i>Get a Grip (thuisadministratie)</i>	Humanitas
<i>Taalhuizen</i>	Biblionet
<i>Boekstart voor baby's/kinderopvang</i>	Biblionet
<i>Bibliotheek op school</i>	Biblionet
<i>IDO (informatiepunt digitale overheid)</i>	Biblionet
<i>Workshops, lezingen, bijeenkomsten van Biblionet</i>	Biblionet
<i>Computercursussen</i>	Biblionet
<i>Belastingspreekuur</i>	Biblionet
<i>Breinbieb (informatief met boeken/spelletjes over hersenen)</i>	Biblionet
<i>GGZ inloop</i>	Ixta Noa
<i>Onafhankelijke Cliëntondersteuning</i>	Sociale ombudsfunctionaris
<i>Buurtbemiddeling</i>	WerkPro
<i>Doortrappen</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Wandelactiviteiten (Samen op pad)</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Danspaleizen</i>	Sociaal Werk de Schans
<i>Digitaal meedoen pakket</i>	diversen (waaronder gemeente, Sociaal Werk de Schans, Humanitas, Biblionet)
<i>Meld- en discriminatiepunt</i>	Gemeente
<i>School in beweging</i>	Witteborg Sport
<i>Dans op recept</i>	Dans op recept

Bijlage 2: Extra informatie vragenlijstonderzoek

Methoden en verantwoording

Om een beeld te schetsen van de mate waarin inwoners bekend zijn met het aanbod voorliggende voorzieningen, in hoeverre het aanbod aansluit bij hun behoefte en wat zij vinden van de kwaliteit van de voorzieningen is er een vragenlijstonderzoek uitgevoerd. De vragenlijst is in samenspraak met de Rekenkamer Westerkwartier tot stand gekomen. Inwoners van de gemeente Westerkwartier die lid waren van het Westerkwartierpanel konden deelnemen aan het onderzoek in mei en juni 2024. Het vragenlijstonderzoek is uitgevoerd door ZorgfocuZ in samenwerking met Enigma Research.

Vragen in de vragenlijst waren niet verplicht om in te vullen. Hierdoor is variatie in het aantal respondenten per vraag mogelijk. Het aantal respondenten is per vraag en antwoordoptie in de figuren weergegeven. Percentages tellen mogelijk niet overal op tot 100% omdat deze afgerond op hele decimalen worden weergegeven. Waar mogelijk worden bij de resultaten duidingen gegeven op basis van gemeentelijke en/of landelijke data. Duiding was niet beschikbaar wanneer deze niet gegeven is.

In de vragenlijst is waar mogelijk B1-taalniveau gehandhaafd. Om deze reden is er ook geen gebruik gemaakt van de term 'voorliggende voorzieningen', maar 'ondersteuning die door professionele organisaties worden aangeboden en die voor iedereen toegankelijk zijn'. Dit is met de volgende hulptekst bij aanvang van de vragenlijst toegelicht: *'In dit onderzoek besteden we aandacht aan vormen van ondersteuning die door professionele organisaties worden aangeboden en die voor iedereen toegankelijk zijn. Met professionele organisaties bedoelen we zorg- of welzijnsorganisaties, zoals Sociaal Werk de Schans. Met zorg die voor iedereen toegankelijk is bedoelen we zorg die u zonder voorwaarden kunt krijgen. Voor algemeen toegankelijke zorg hoeft u niet te betalen en heeft u geen beschikking van de gemeente nodig.'*

Bij de analyse is ervoor gekozen om deze definitie niet te hanteren en de term 'voorliggende voorzieningen' te handhaven. Het is mogelijk dat er respondenten zijn geweest die met deze uitleg toch nog andere voorzieningen, bijvoorbeeld uit de eerstelijnszorg, voor ogen hadden.

Respons en betrouwbaarheid

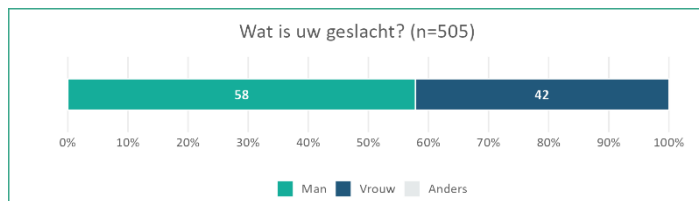
In totaal hebben 505 respondenten de vragenlijst volledig ingevuld. Wanneer een betrouwbaarheidsniveau van 95%, dat binnen kwantitatief onderzoek geldt als standaard, wordt gehandhaafd volgt hier een foutmarge van 4,3% uit. Dat houdt in dat er met 95% zekerheid gezegd kan worden dat de meningen van de onderzoekspopulatie maximaal 4,3% onder of boven de uitkomst van dit onderzoek liggen. Als 50% van de respondenten uit de steekproef een antwoord geeft, dan zal dit in de daadwerkelijke populatie, met 95% zekerheid, tussen de 45,8% en de 54,3% liggen. Doorgaans wordt voor de nauwkeurigheidsmarge in de statistiek een waarde onder de 5% gezien als een betrouwbaar resultaat.

Tabel 14 - Responstabel vragenlijstonderzoek

Aantal volledig ingevulde vragenlijsten	505
Foutenmarge	4,3%

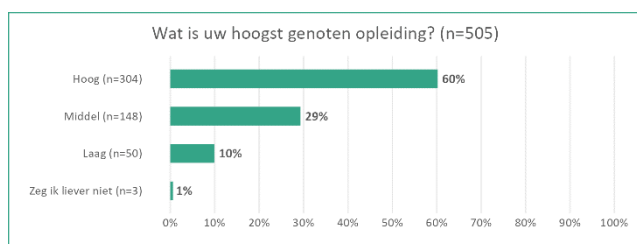
Achtergrondinformatie respondenten

Het WesterkwartierPanel verzamelt automatisch een aantal achtergrondgegevens, te weten geslacht, leeftijd en opleidingsniveau. Onder de respondenten van dit onderzoek waren iets meer mannen (58%) dan vrouwen (42%).

Figuur 14 geeft de opleidingsniveaus van de respondenten weer. In vergelijking met gemeente-brede data (zie 'opleidingsniveau en sociaaleconomische status' onder kopje 4.1.2) is de steekproef uit dit vragenlijstonderzoek relatief hoger opgeleid en zijn er relatief minder middel- en laagopgeleiden in de steekproef aanwezig.

In Tabel 14 worden de leeftijdscategorieën weergegeven van de respondenten in dit vragenlijstonderzoek. De minimale leeftijd om deel uit te maken van het panel is 16 jaar, dus de categorie 0-14 jaar is weggelaten. In vergelijking met de gemeente-brede data (zie 'Inwonersaantallen en leeftijd' onder kopje 4.1.2) is de steekproefpopulatie veel ouder dan de gemeentelijke populatie. Dit verschil is vooral sterk aanwezig in de leeftijdscategorie 65+ (gemeente: 21,6%; steekproef: 47,6%). Het kan niet worden uitgesloten dat de populatie ouder en hoger opgeleid is een effect gehad op de verzamelde data.

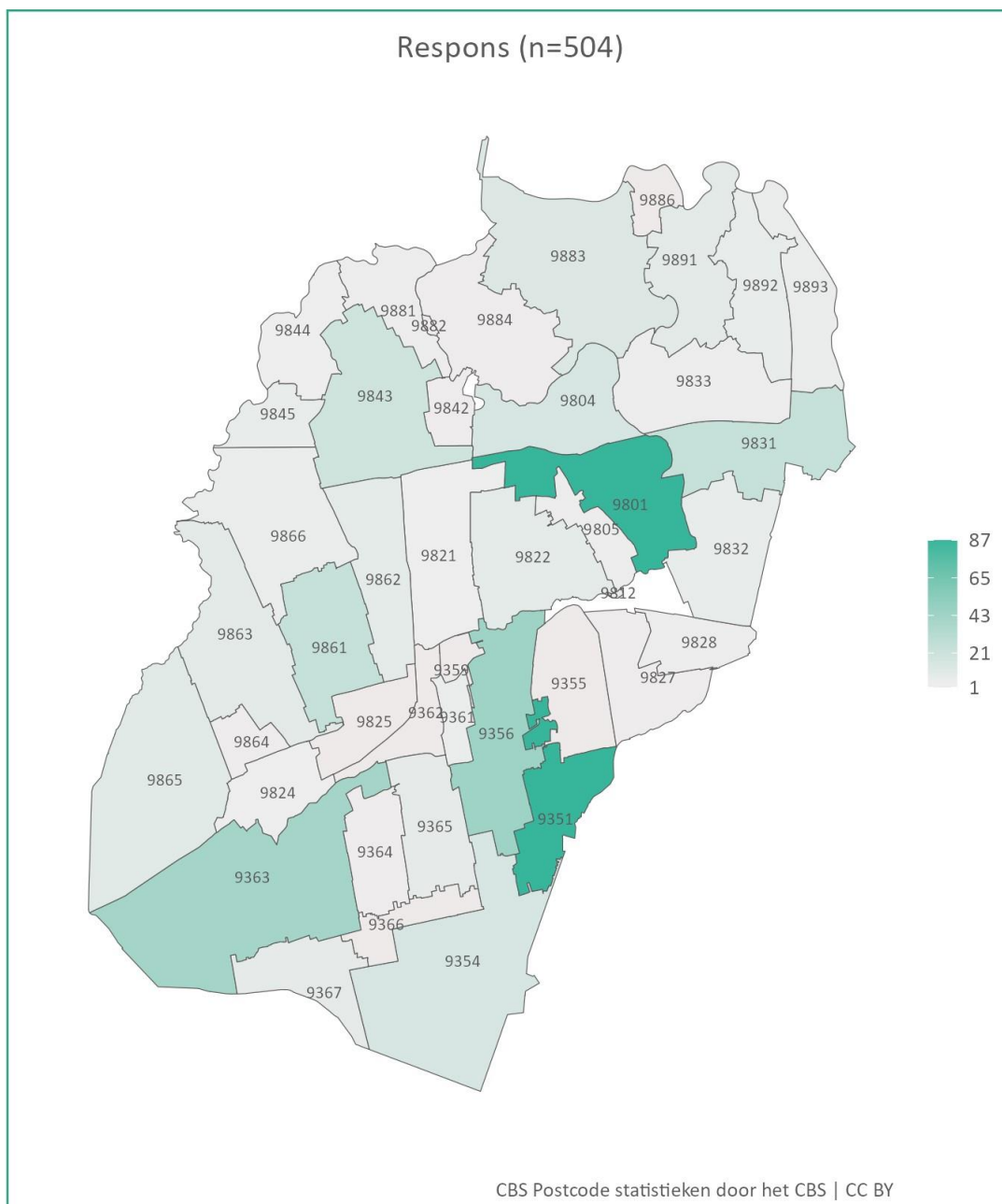

Figuur 14 – Opleidingsniveau respondenten

Tabel 15 - Leeftijdsverdeling respondenten

Leeftijd	Aantal	Percentage
15 jaar tot en met 24 jaar	1	0,2
25 jaar tot en met 44 jaar	75	15
45 jaar tot en met 64 jaar	191	38,2
65 jaar of ouder	238	47,6

Figuur 15 geeft de mate van respons per postcodegebied weer. In postcodegebied 9801 en 9351 zijn de meeste deelnemers te vinden, gevolgd door 9356 en 9363. Dit zijn ook de postcodegebieden met de meeste inwoners. Postcodegebied 9801 is hierbij het meest oververtegenwoordigd (17% van de respondenten tegenover 13% van de inwoners). De postcodegebieden 9341 en 9865 zijn het meest ondervertegenwoordigd, waarbij vooral postcodegebied 9341 opvalt vanwege een respons van slechts 1 op 1295 inwoners.

Figuur 15 – Respons naar postcodegebied

Gebruik, ervaring en tevredenheid

Tabel 16 – Gebruik voorzieningen

	Aantal deelnemers
<i>Activiteiten (jonge) mantelzorgers</i>	3
<i>Bibliotheek op school</i>	3
<i>Budgetbegeleiding</i>	1
<i>Buurtsportcoach</i>	1
<i>Buurtwerk (o.a. buurttrondes, ondersteunen bewonersinitiatieven en buurthuis kamers)</i>	3
<i>Computercursussen</i>	1
<i>Cultuurcoach</i>	1
<i>Diverse weerbaarheidstrainingen</i>	6
<i>GGZ inloop</i>	3
<i>Groepstrainingen voor kinderen en ouders</i>	1
<i>Jongerenwerk (activiteiten, straatwerk, op school, online)</i>	2
<i>Maakplaatsen</i>	1
<i>Mantelzorgondersteuning / Mantelzorginformatiepunt (MIP)</i>	7
<i>Meld- en discriminatiepunt</i>	2
<i>Onafhankelijke cliëntondersteuning</i>	3
<i>Ondersteuning Jeugd en Gezin (OJG)</i>	1
<i>School contactpersonen BO en Schoolmaatschappelijk Werk VO</i>	2
<i>Sport- en spelinstuif</i>	1
<i>Spreekuren Sociaal Werk De Schans & Vluchtelingenwerk</i>	10
<i>Vrijwilligersinformatiepunt (VIP!)</i>	2
<i>Workshops, lezingen, bijeenkomsten van Biblionet</i>	1

Tabel 17 - Tevredenheid gebruikte voorzieningen

	Aantal (zeer) ontevreden	Aantal niet ontevreden, niet tevreden	Aantal (zeer) tevreden
<i>Activiteiten (jonge) mantelzorgers</i>			3
<i>Bibliotheek op school</i>		1	2
<i>Budgetbegeleiding</i>			1
<i>Buurtsportcoach</i>			1
<i>Buurtwerk (o,a,buurtrondes, ondersteunen bewonersinitiatieven en buurthuis kamers)</i>			3
<i>Computercursussen</i>			1
<i>Cultuurcoach</i>			1
<i>Diverse weerbaarheidstrainingen</i>		2	4
<i>GGZ inloop</i>		1	2
<i>Groepstrainingen voor kinderen en ouders</i>			1
<i>Jongerenwerk (activiteiten, straatwerk, op school, online)</i>			2
<i>Maakplaatsen</i>			1
<i>Mantelzorgondersteuning / Mantelzorginformatiepunt (MIP)</i>		3	4
<i>Meld- en discriminatiepunt</i>			2
<i>Onafhankelijke cliëntondersteuning</i>			3
<i>Ondersteuning Jeugd en Gezin (OJG)</i>			1
<i>School contactpersonen BO en Schoolmaatschappelijk Werk VO</i>		2	1
<i>Sport- en spelinstuif</i>			1
<i>Spreekuren Sociaal Werk De Schans & Vluchtelingenwerk</i>		1	9
<i>Vrijwilligersinformatiepunt (VIP!)</i>			2
<i>Workshops, lezingen, bijeenkomsten van Biblionet</i>			1

Tabel 18 - Vindbaarheid informatie over voorziening ('De informatie over de hulp of ondersteuning was goed vindbaar')

	Aantal (helemaal) mee oneens	Aantal niet mee oneens, niet mee eens	Aantal (helemaal) mee eens
Activiteiten (jonge) mantelzorgers			3
Bibliotheek op school		1	1
Budgetbegeleiding		1	
Buurtsportcoach			
Buurtwerk (o.a. buurttrondes, ondersteunen bewonersinitiatieven en buurthuis kamers)	1		2
Computercursussen			1
Cultuurcoach			1
Diverse weerbaarheidstrainingen	1		5
GGZ inloop			1
Groepstrainingen voor kinderen en ouders			1
Jongerenwerk (activiteiten, straatwerk, op school, online)			2
Maakplaatsen			1
Mantelzorgondersteuning / Mantelzorginformatiepunt (MIP)		1	5
Meld- en discriminatiepunt		1	1
Onafhankelijke cliëntondersteuning	1	1	1
Ondersteuning Jeugd en Gezin (OJG)			1
School contactpersonen BO en Schoolmaatschappelijk Werk VO		1	
Sport- en spelinstuif			
Spreekuren Sociaal Werk De Schans & Vluchtelingenwerk		1	7
Vrijwilligersinformatiepunt (VIP!)			2
Workshops, lezingen, bijeenkomsten van Biblionet			1

Tabel 19 - Nabijheid voorziening ('De hulp of ondersteuning die ik kreeg was dichtbij mijn woonplek')

	Aantal (helemaal) mee oneens	Aantal niet mee oneens, niet mee eens	Aantal (helemaal) mee eens
Activiteiten (jonge) mantelzorgers		1	2
Bibliotheek op school			3
Budgetbegeleiding			1
Buurtsportcoach			
Buurtwerk (o.a. buurttrondes, ondersteunen bewonersinitiatieven en buurthuis kamers)			3
Computercursussen			1
Cultuurcoach			1
Diverse weerbaarheidstrainingen	1	1	4
GGZ inloop			2
Groepstrainingen voor kinderen en ouders		1	
Jongerenwerk (activiteiten, straatwerk, op school, online)			2
Maakplaatsen			1
Mantelzorgondersteuning / Mantelzorginformatiepunt (MIP)			4
Meld- en discriminatiepunt	1	1	
Onafhankelijke cliëntondersteuning			3
Ondersteuning Jeugd en Gezin (OJG)			1
School contactpersonen BO en Schoolmaatschappelijk Werk VO			2
Sport- en spelinstuif			
Spreekuren Sociaal Werk De Schans & Vluchtelingenwerk			9
Vrijwilligersinformatiepunt (VIP!)			2
Workshops, lezingen, bijeenkomsten van Biblionet			1

Tabel 20 – Aansluiting voorziening op behoefte inwoner ('De hulp of ondersteuning paste goed bij wat ik nodig had')

	Aantal (helemaal) mee oneens	Aantal niet mee oneens, niet mee eens	Aantal (helemaal) mee eens
Activiteiten (jonge) mantelzorgers		1	2
Bibliotheek op school		1	2
Budgetbegeleiding			1
Buurtsportcoach			
Buurtwerk (o.a. buurttrondes, ondersteunen bewonersinitiatieven en buurthuis kamers)			3
Computercursussen			1
Cultuurcoach		1	
Diverse weerbaarheidstrainingen		1	5
GGZ inloop		1	1
Groepstrainingen voor kinderen en ouders			1
Jongerenwerk (activiteiten, straatwerk, op school, online)			2
Maakplaatsen			1
Mantelzorgondersteuning / Mantelzorginformatiepunt (MIP)	2	1	2
Meld- en discriminatiepunt			2
Onafhankelijke cliëntondersteuning			3
Ondersteuning Jeugd en Gezin (OJG)			1
School contactpersonen BO en Schoolmaatschappelijk Werk VO	1		1
Sport- en spelinstuif			
Spreekuren Sociaal Werk De Schans & Vluchtelingenwerk		1	8
Vrijwilligersinformatiepunt (VIP!)			2
Workshops, lezingen, bijeenkomsten van Biblionet			1

Tabel 21 – Mate waarin voorziening oplossingen voor inwoners hebben geboden

	'Door de hulp of ondersteuning had ik geen zwaardere hulp/ondersteuning (meer) nodig'			'Door de hulp kan ik zelf weer verder.'		
	Aantal (helemaal) mee oneens	Aantal niet mee oneens, niet mee eens	Aantal (helemaal) mee eens	Aantal (helemaal) mee oneens	Aantal niet mee oneens, niet mee eens	Aantal (helemaal) mee eens
Activiteiten (jonge) mantelzorgers			1			2
Bibliotheek op school			2			2
Budgetbegeleiding						
Buurtsportcoach						
Buurtwerk (o.a. buurttrondes, ondersteunen bewonersinitiatieven en buurthuis kamers)			3			3
Computercursussen			1			1
Cultuurcoach	1			1		
Diverse weerbaarheidstrainingen		1	3		2	4
GGZ inloop	1		1		1	1
Groepstrainingen voor kinderen en ouders			1			1
Jongerenwerk (activiteiten, straatwerk, op school, online)		1	1		1	1
Maakplaatsen			1			1
Mantelzorgondersteuning / Mantelzorginformatiepunt (MIP)	1		3	1		4
Meld- en discriminatiepunt			2			2
Onafhankelijke cliëntondersteuning	1		1			3
Ondersteuning Jeugd en Gezin (OJG)			1			1
School contactpersonen BO en Schoolmaatschappelijk Werk VO			1			1
Sport- en spelinstuif						
Spreekuren Sociaal Werk De Schans & Vluchtelingenwerk	1	3	5		2	6
Vrijwilligersinformatiepunt (VIPI)			1			2
Workshops, lezingen, bijeenkomsten van Biblionet			1			1

Uw contactpersonen

Wiebe Dam – w.dam@zorgfocuz.nl

Jesse Hulsebosch – j.hulsebosch@zorgfocuz.nl

Hoofdkantoor Groningen

Schweitzerlaan 4
9728 NS Groningen

Postbus 473
9700 AL Groningen

Kantoor Utrecht

Arthur van Schendelstraat 650
3511 MJ Utrecht

T. 050 – 82 00 461
contact@zorgfocuz.nl

